

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก
ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๓

พระสัทตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)
พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๓
พระสังคายนาศาสนา ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ ๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่ และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๓ ประกอบด้วยพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒ พุทธวงศ์ และจรียาปิฎก ซึ่งเป็นพระสูตรตันตปิฎกเล่มสุดท้ายของพระไตรปิฎก และเป็นคัมภีร์ ๓ คัมภีร์สุดท้ายในขุททกนิกาย ได้แก่ อปทาน พุทธวงศ์ และจรียาปิฎก ทั้งสามคัมภีร์นี้จัดอยู่ในประเภทวรรณกรรมแบบร้อยกรอง โดยเนื้อหามุ่งบรรยายถึงพระประวัติและการสั่งสมบารมีของพระอรหันตสาวก พระพุทธเจ้าในอดีต และการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธองค์

ในส่วนของอปทาน ภาค ๒ ประกอบด้วยเรื่องราวของพระเถระและพระเถรอรหันต์ในอดีตชาติ เนื้อหาจัดเป็นร้อยกรอง บรรยายถึงการบำเพ็ญคุณงามความดีในอดีต ขณะที่พุทธวงศ์นำเสนอพระประวัติของพระพุทธเจ้า ๒๕ พระองค์ เริ่มจากพระที่ปึงกรจนถึงพระโคตม คัมภีร์นี้เน้นเล่าถึงการสั่งสมบารมีในแต่ละพระชาติ ส่วนจรียาปิฎกว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า รวม ๓๕ เรื่อง จัดเป็น ๓ วรรค ครอบคลุมการบำเพ็ญทาน ศีล เนกขัมมะ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา

ในการจัดทำแปลพระไตรปิฎกฉบับบาลี อักษรไทยและอักษรโรมัน ได้จัดทำออกเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากพระไตรปิฎก ทุกคำศัพท์นั้น เกิดจากความร่วมมือในการแปลจากบุคลากรทางพุทธศาสนา จาก ๓ กลุ่มสถาบันการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาประเทศศรีลังกา และมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งมุ่งหวังว่าความเข้าใจในความหมายของภาษาที่พระผู้มีพระภาค ทรงใช้ในการเทศนาสั่งสอน จึงเป็นส่วนใช้พระพุทธศาสนายั่งยืน และถาวรอยู่ตลอดไป

ในคู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจในคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลคำต่อคำ ให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชน และผู้สนใจศึกษาความหมายของบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสงบสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือ จึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบ ต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ. ศ. ๒๕๓๙

สารบัญ

บทที่	เนื้อหา	หน้า
๑	อปทาน - ภัททาลีวรรค	๕
๒	เถรีอปทาน - สุมะธาวรรค	๒๓
๓	พุทธวงศ์ - ทีปังกรพุทธวงศ์ ว่าด้วยพระประวัติของพระทีปังกรพุทธเจ้า	๓๐
๔	จรียาปิฎก - การบำเพ็ญทานบารมี	๓๗

บทที่ ๑

อปทาน - ภัททาลีวรรค

ในหมวดภัททาลีวรรคนี้ ได้รวบรวมประวัติและเรื่องราวในอดีตชาติของพระเถระสำคัญ ๑๐ รูป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์ โดยแต่ละท่านได้กระทำความบุญกุศลและบูชาคุณต่าง ๆ ที่นำไปสู่การบรรลุธรรมสูงสุดในชาติสุดท้าย ภายใต้การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แต่ละประวัติแสดงให้เห็นถึงผลแห่งการทำบุญและการสร้างคุณความดีในอดีตชาติ ที่ส่งผลให้ท่านเหล่านั้นได้เสวยสมบัติทั้งในโลกมนุษย์และสวรรค์อย่างมากมาย จนกระทั่งได้บรรลุวิชา ๓ และคุณพิเศษต่าง ๆ ในที่สุด

แต่ละเรื่องราวเป็นเครื่องเตือนใจและเป็นตัวอย่างสำคัญของการสะสมบุญบารมีที่ก่อให้เกิดผลดียิ่งในอนาคต

ตัวอย่าง ภัททาลีวรรค

๑. บาลี

๔๒. ภัททาลีคโค

๑. ภัททาลิตเถรอปทาน

๑. “สุเมโธ นาม สมพุทโธ อคโค การุณโก มุนิ. วิเวกกาโม โลกคโค หิมาวันตมุปาคมิฯ
 ๒. “อชโณคาเหตวา หิมวํ สุเมโธ โลกนายโก. ปลงกํ อากุชิตวาน นิสีทิ ปุริสูตโตโมฯ
 ๓. “สมาธิ โส สมาปนโน สุเมโธ โลกนายโก. สัตตตตติณทิวํ พุทโธ นิสีทิ ปุริสูตโตโมฯ
 ๔. “ขาริภารํ คเหตวาน วณมชโณคหิ อหํ. ตตถททสาสิ สมพุทโธ โธมตติณณนาสวํ
 ๕. “สมมชชนิ คเหตวาน สมมชชิตวาน อสสมํ. จตฺตทเท ฐเปตวาน อากาสี มณฺหปํ ตทาฯ
 ๖. “สาธปฺปผํ อahrtiwa มณฺหปํ ฉาทยิ อหํ. ปสนนจิตโต สุมโน อภินทํ ตถาคตาฯ
 ๗. “ยํ วทนต์ สุเมโธติ ฐริปณญํ สุเมธสํ. ภิกขุสงฺฆะ นิสิติตวา อิมา คาคา อภาสธาฯ
 ๘. “พุทฺธสฺส คิริมณฺญาเย สพฺเพ เทวา สมาคมฺ. อสฺสยํ พุทฺธสฺสเญญฺญํ ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมฯ
 ๙. “สุเมโธ นาม สมพุทโธ อาหุติณํ ปฏิกคโห. เทวสงฺฆะ นิสิติตวา อิมา คาคา อภาสธาฯ
 ๑๐. “โย เม สตฺตาหํ มณฺหปํ ธารยิ สาธฉาทิตํ. ตมํ กิตติยิสฺสามิ สุณณ มม ภาสโตฯ
 ๑๑. “เทวภูโต มนุสฺโส วา เหมวณฺโณ ภวิสฺสติ. ปหุตโกโค พุทฺธวาน กามโกคิ ภวิสฺสติฯ
 ๑๒. “สฺมฺมจฺญิ นาคสทฺสสานิ สพฺพาลงฺการภูสิตา. สุวณฺณกจฺจมา ตตฺถคคา เหมกปฺปนวาสสาฯ
 ๑๓. “อารุฬฺหา คามณฺเฑยิ โตมรํกุสฺปาณิ. สายํ ปาโต อุปฺภฺรณํ อากมฺสสนฺติมํ นรํ. เตหิ นาคะหิ
- ปริวฺโต รมิสฺสติ อโย นโรฯ

๑๔. “สฺมฺมจฺญิ อสฺสทฺสสานิ สพฺพาลงฺการภูสิตา. อาชาเนยว ชาติยา สินฺธวํ สึฆวาหิโนฯ
 ๑๕. “อารุฬฺหา คามณฺเฑยิ อิลลียาจาปหาริภิ. ปริวารสฺสนฺติมํ นิจฺจํ พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ
 ๑๖. “สฺมฺมจฺญิ รตฺสทฺสสานิ สพฺพาลงฺการภูสิตา. ทีปา อโณปิ เวคฺขมา สนนทฺธา อุตฺตมุตฺตชาฯ
 ๑๗. “อารุฬฺหา คามณฺเฑยิ จาปหตฺเทหิ วมฺมิภิ. ปริวารสฺสนฺติมํ นิจฺจํ พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ
 ๑๘. “สฺมฺมจฺญิ คามสทฺสสานิ ปริปุณฺณานิ สพฺพโส. ปหุตชนธณฺยานิ สุมฺมิตฺธานิ สพฺพโส. สทา ปาตุภ
- วิสฺสนฺติ พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “หตฺถิ อสฺสา รธา ปตฺตี เสนา จ จตฺตฺรคฺคินิ. ปริวารสฺสนฺติมํ นิจฺจํ พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “อฏฐารเส กปฺปสเต เทวโลเก รมิสฺสติ. สหสฺสกุขตฺตฺฐ ราชา จ จกฺกวตฺตํ ภาวิสฺสตี”
๒๑. “สตานํ ตีณิกฺขตฺตฺถจ เทวราชํ กริสฺสติ. ปเทสฺสวํ วิปุลํ คณนาโต อสงฺขิยา”
๒๒. “ตีสกปฺปสหสฺสมหิ โอกฺกากกุสฺสมโว. โคตโม นาม โคตเตน สตฺถา โลเก ภาวิสฺสตี”
๒๓. “ตสฺส รมเมสุ ทายาโท โอโรโส รมมนิมฺมิโต. สพฺพาสเว ปริณฺญาเย วิหริสฺสตินาสโว”
๒๔. “ตีสกปฺปสหสฺสมหิ อทฺทสํ โลกนํายกํ. เอตฺถนฺตรมฺปาทาย คเวสึ อมตํ ปทํ”
๒๕. “ลาภา มยํ หํ สุลทํ เม ยมฺหณฺญาสิ สาสนํ. ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”
๒๖. “นโม เต ปุริสาชฌญ นโม เต ปุริสุตฺตม. ตว ญาณํ ปกิตฺเตตฺวา ปตฺโตมฺหิ อจลํ ปทํ”
๒๗. “ยํ ยํ โยนูปฺปชฺชามิ เทวตตํ อถ มานุสํ. สพฺพตฺถ สฺขิโต โหมิ ผลํ เม ญาณกิตฺตเน”
๒๘. “อิทํ ปจฺฉิมกํ มยํ หํ จริโม วตฺตเต ภาโว. นาโคว พนฺธนํ เจตฺวา วิหรามิ อนาสโว”
๒๙. “กิลเสฯ ฌาปิตา มยํ หํ ภาว สพฺเพ สมฺมุตฺตา. นาโคว พนฺธนํ เจตฺวา วิหรามิ อนาสโว”
๓๐. “สุวาคํ วต เม อาสิ มม พุทฺธสฺส สนฺติเก. ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”
๓๑. “ปฏิสฺสมภีฯ จตฺสฺโส วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม. ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกิตฺตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”
อิตถํ สฺมํ อายสฺมา ภาทฺทาลิตฺถโร อิมํ คาลาโย อภาสิตฺถาติ.

ภาทฺทาลิตฺถเรสฺสาปทานํ ปฐมํ.

๒. เอกฉตฺตียตฺถเรอฺปทานํ

๓๒. “จณฺทภาคานทิตฺธีเร อสฺสโม สฺกโต มม.
สฺสฺสทฺธปฺปฺลิณากิณฺโณ ปนฺนสาลา สฺมาปิตา”
๓๓. “อฺตฺตตานฺทูลา นทิกา สฺปตฺติถา มโนรมา.
มจฺจกจฺจปสมฺปนฺนา สฺสฺสมารนิเสวิตา”
๓๔. “อจฺฉา ทิปิ จ มยฺวรา กรวีกา จ สาฬิกา.
กุชฺชนฺติ สพฺพทา เอเต โสภยฺนตา มมสฺสมํ”
๓๕. “โกกิลา มณฺชฺรภาณิ จ หํสา จ มธฺรฺสสรฺรา.
อภิกุชฺชนฺติ เต ตตฺถ โสภยฺนตา มมสฺสมํ”
๓๖. “สีหา พุคฺฆา วราหา จ อจฺฉ โกกตฺรจฺจกา.
คิริทฺทคฺคฺมฺหิ นาเทนฺติ โสภยฺนตา มมสฺสมํ”
๓๗. “เอณฺนิมิคา จ สรฺภา เภรณฺธา สฺสฺกรา พุ.
คิริทฺทคฺคฺมฺหิ นาเทนฺติ โสภยฺนตา มมสฺสมํ”
๓๘. “อฺทฺทาลกา จมฺปกา จ ปาณฺถี สินฺทฺวารกา.
อติมฺตฺตา อโสกา จ โสภยฺนติ มมสฺสมํ”
๓๙. “องฺโกลา ยฺยธิกา เจว สตฺตลฺลํ พิมฺพิชาลิกา.
กณฺนิการา จ ปุณฺณติ โสภยฺนตา มมสฺสมํ”
๔๐. “นาคา สาลา จ สฬลา ปุณฺทริเกตฺถ ปุณฺณิตา.
ทิพฺพคฺคฺนํ สมฺปวฺนตา โสภยฺนติ มมสฺสมํ”
๔๑. “อชฺชฺนา อสนา เจตฺถ มหฺนํมา จ ปุณฺณิตา.
สาลา จ กงฺคฺปุปฺผา จ โสภยฺนติ มมสฺสมํ”
๔๒. “อมฺพา ชมฺพุ จ ติลกา นิมฺพา จ สาลกฺลยาณิ.
ทิพฺพคฺคฺนํ สมฺปวฺนตา โสภยฺนติ มมสฺสมํ”

๔๓. “อโสภา จ กปิภูฐา จ คิริมาเลตถ ปุผิตา.
ทิพพคนธ สมปวนตา โสภยนิติ มมสสมฺมา
๔๔. “กทมพา กทลี เจว อีสิมุคคา จ โรปีตา.
ธูว์ ผลานิ ธาเรนติ โสภยนตา มมสสมฺมา
๔๕. “หรีตกา อามลกา อมพพมพวิธิตกา.
โกลา ภลลตกา พิลลา ผลิน มม อสสเมฯ
๔๖. “อวิทุเร โปกขรณิ สุปตติตา มโนรมา.
มนทาลเกหิ สยณนา ปทุมุปปลเกหิ จฯ
๔๗. “คพภ คณนติ ปทุมมา อณญะ ปุพฺพนติ เกสรี.
โอปตตกณณิกา เจว ปุพฺพนติ มม อสสเมฯ
๔๘. “ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา พลชา มุณฺขอโรหิตา.
อจฺเณทกมฺหิ วิจรฺ โสภยนิติ มมสสมฺมา
๔๙. “นยิตา อมพคนธึ จ อนฺกุลเ จ เกตกา.
ทิพพคนธ สมปวนตา โสภยนิติ มมสสมฺมา
๕๐. “มธู ภิสมหา สวติ ชีรสปิ มุฬาลิกิ.
ทิพพคนธ สมปวนตา โสภยนิติ มมสสมฺมา
๕๑. “ปูลีนา โสภนา ตตถ อากิณฺณา ชลเสวิตา.
โอปปุผา ปุผิตา เสนติ โสภยนตา มมสสมฺมา
๕๒. “ชฎาภาเรน ภริตา อชินฺตตราสนา.
วากจีรธรา สพเพ โสภยนิติ มมสสมฺมา
๕๓. “ยุคมตตมเปกฺขนตา นิปกา สนตฺวตฺติโน.
กามโภเค อนเปกฺขา วสนติ มม อสสเมฯ
๕๔. “ปรุพฺพกจฺฉนฺทโลมา ปงกทนตา รชสสิรา.
รโชนลลธรา สพเพ วสนติ มม อสสเมฯ
๕๕. “อภิญญาปารมิปตฺตา อนตฺลิกฺขจรา จ เต.
อฺคฺคจฺฉนตา นภฺ เอเต โสภยนิติ มมสสมฺมา
๕๖. “เตหิ สิสฺเสหิ ปริวฺโต วสามิ วิปีเน ตทา.
รตฺติณฺทิวํ น ชานามิ สทา ฆานสมปปีโตฯ
๕๗. “ภควา ตมฺหิ สมเย อตฺถทสฺสี มหามฺนิ.
ตมฺนธการํ นาเสนโต อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ
๕๘. “อถ อณฺณตโร สิสฺโส อากจฺฉิ มม สนตฺกํ.
มนเต อชฺเชตฺตกาโม โส ฉพฺงคํ นาม ลกฺขณฺมา
๕๙. “พุทฺโธ โลเก สมฺปฺปนโน อตฺถทสฺสี มหามฺนิ.
จตฺสจฺจํ ปกาเสนโต เทเสติ อมตํ ปทฺมา
๖๐. “ตฺถุฏฺฐภูฏฺฐ ปมฺพทีโต ธมฺมนตรคตาสโย.
อสสมา อภินิกขมฺม อิทํ วจนมพรวีฯ
๖๑. “พุทฺโธ โลเก สมฺปฺปนโน ทวตฺตีสวรลฺกขณฺ.

เอถ สพฺเพ คมิสฺสาม สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสติกิ'๑

๖๒. “โอวาทปฐกฺกรา เต สธมฺเม ปารมฺมี คตา.

ສາຣູຕິ ສມປຣົງຈຸວິສຸ ອຸຕຸຕມຕຸຄເວສກາຯ

๖๓. “ชฎาการภริตา เต อชินุตฺตรวาสนา.

อุตุตมตถํ คเวสนุตตา นิกุมมิตฺตํ วนา ตทาฯ

๖๔. “ภควา ตมฺหิ สมเย อตฺถทสฺสี มหายโส.

จตุสจจํ ปกาเสนโต เทเสติ อมตํ ปทํ

๖๕. “เสตจฉตตํ คเหตวาน พุทธเสฏฺฐสฺส ธารยิ.

เอกาห์ ธารยิตวาน พุทธเสฏฐ์ อวนทหํ

๖๖. “อตฺถทสฺสี ตู ภควา โลกเชฏฺโฐ นรทสฺสโก.

ภิกขุสงฺฆេ นิสีทิตฺวา อีมา คาถา อภาสถ๑

๖๗. “โย เม จตฺตํ อชาเรสิ ปสฺนฺโน เสหิ ปาณิกิ.

ตมหน้ กิตติยิสสามิ สุนาถ มม ภาสโต๓

๖๘. “อิมสฺส ชายมานสฺส เทวตฺเต อถ มานุเส.

ธารเรสุสติ สทา จตฺตํ จตฺตทานสุสิทํ ผลํฯ

๖๙. “สตตตตตติกปปานิ เทวโลเก รมิสฺสติ.

สหสสุภขตฺตฺ ราชา จ จกฺกตฺตี ภวิสฺสตีฯ

๗๐. “สตุตสตุตติกฺขตตุญฺจ เทวราชํ กริสฺสตี.

ปเตสรรชช์ วิปุล คณนาโต อสงขิย์

๗๑. “อภฺฐารเส กปฺปสเต โคตโม สกฺยปฺงฺคโว.

ตม.นุ.การ. นา.เสน.โต. อุป.ช.ช.ส.ส.ติ. จ.ก.ช.มา.ฯ

๗๒. “ตสฺส ฌมเมสฺสุ ทายาทโธ โอรโส ฌมมนิมมิตฺโต.

สหประชาชาติ ประเมินว่า วิถีชีวิตที่ดีขึ้นจะ

๗๓. “ยโตะ อหํ กมฺมมกํ จตฺตํ พุทฺธสฺส ธารยํ.

เอตถุนตเร น ชานามิ เสตจจตตํ อธาริตํ

๗๔. “อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ จริโม วตฺตเต ภาโว.

ឧត្តតថារណមមុខាបិ វត្ថុតេជេ និរុទ្ធភាតិកំ។

๗๕. “อโห เม สุขตัม กมมัม อตถทสฺสิสฺส ตาทีโน.

สพฺพาสวา ปริกฺขีณา นตฺถิ ทานิ ปุณฺณพฺภโว

๗๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํเปฯ วิหรามิ อนาสโวฯ

๗๗. “สวาคตํ วต เม อาสีหเปฯ กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗๘. “ปฏิสัมภิตา จตสฺสเอยเปฯ กตํ พทสฺส สาสนํ”ฯ

อิตถํ สุกฺกํ อายสฺมา เอกฉตฺตํ โย เถโร อิมํ คาถาโย อภาสิตฺถาติ.

เอกฉัตติยตฺเถรสฺสํ ปทานํ ทุตติยํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔๒. ภททาลิวคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งพระเถระชื่อว่าภททาลิ/

๑. ภททาลิตเถรอปทาน - ประวัติของพระเถระชื่อว่าภททาลิ/

๑. “สุเมโธ นาม - ทรงพระนามว่าสุเมธ/ สมพุทโธ - พระสัมพุทธเจ้า/ อคโค - เป็นผู้ล้ำเลิศ/ กา
รุณโก - ผู้ทรงมีพระกรุณา/ มุนิ. - ข้าแต่พระมุนี/ วิเวกกาโม - ผู้ทรงปรารถนาซึ่งความแยกออก/ โลกคโค -
เป็นผู้ทรงเลิศล้ำในโลก/ หิมวันตมุปาคมิ. - เข้าถึงแล้ว ซึ่งภูเขาชื่อว่าหิมพานต์/

๒. “อชโณคาเหตวา - หยั่งลงเฉพาะแล้ว/ หิมว - สู่ภูเขาชื่อว่าหิมพานต์แล/ สุเมโธ - ทรงพระ
นามว่าสุเมธ/ โลกนายโก. - เป็นผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ ปลลงก - ซึ่งบัลลังก์/ อาภุชิตวาน - คู่
แล้ว/ นิสิทิ - ทรงประทับนั่งแล้ว/ [พุทโธ - พระพุทธเจ้า] / ปริสุตโตโม. - ผู้ทรงเป็นบุรุษผู้สูงสุด/

๓. “สมาธิ - ซึ่งความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง/ โส - พระองค์นั้น/ [พุทโธ - พระพุทธเจ้า] / สมาปนโน -
เป็นผู้ทรงถึงพร้อมยิ่งแล้ว/ สุเมโธ - ทรงพระนามว่าสุเมธ/ โลกนายโก. - เป็นผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ใน
โลก/ สุตต - ๗ วัน/ รตติณทิว - ตลอดกลางคืนและกลางวัน/ พุทโธ - พระพุทธเจ้า/ นิสิทิ - ทรงประทับนั่ง
แล้ว/ [พุทโธ - พระพุทธเจ้า] / ปริสุตโตโม. - ผู้ทรงเป็นบุรุษผู้สูงสุด/

๔. “ขาริการ - ซึ่งภาระคือหาบ/ คเหตุวาน - ถือเอาแล้ว/ วณมชโณคหิ - หยั่งลงเฉพาะแล้ว สู่
ท่ามกลางแห่งป่าไม้/ อหิ. - ข้าพเจ้า/ ตตถททสาสิ - ได้เห็นแล้ว ในสถานที่นั้น/ สมพุทโธ - ซึ่ง
พระสัมพุทธเจ้า/ โอฆตณณมนาสว. - ผู้ทรงข้ามพ้นแล้วซึ่งความทะยานอยากเพียงดังห้วงน้ำ ผู้ทรงมีกิเลส
เป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหามิได้/

๕. “สมมชชนี - ซึ่งไม้กวาด/ คเหตุวาน - ถือเอาแล้ว/ สมมชชิตวาน - ปิดกวาดด้วยดีแล้ว/
อสสม. - ซึ่งอาศรม/ จตุทนต์ - ให้เป็นไม้ ๔ เล้า/ ฐเปตวาน - วางไว้แล้ว/ อากสิ - ได้กระทำแล้ว/ มณฑป
- ซึ่งมณฑป/ ตทา. - ในกาลนั้น/

๖. “สาละปุปผิ - ซึ่งดอกแห่งต้นสาละ/ อาหริตวา - นำมาแล้ว/ มณฑป - ซึ่งมณฑป/ ฉาทยิ -
มุงบังแล้ว/ อหิ. - ข้าพเจ้า/ ปสนนจิตโต - เป็นผู้มิจิตเลื่อมใสแล้ว/ สมนโน - เป็นผู้มิจิต/ อภิวนทิ - ถวาย
บังคมยังแล้ว/ ตถาคต. - ซึ่งพระตถาคตเจ้า/

๗. “ย - ผู้ใด/ [ปุคค - ซึ่งบุคคล] / วทนติ - ย่อมกล่าว/ สุเมโธติ - ว่า ‘ทรงพระนามว่าสุเมธะ’
ดังนี้/ ฐริปณญ - ผู้มีปัญญาเพียงดังแผ่นดิน/ สุเมธส. - ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัดที่ดี/ ภิกขุสงฆ - ในหมู่ของ
ภิกษุ/ นิสิทิตวา - ทรงประทับนั่งแล้ว/ อิมมา - เหล่านี้/ คาถา - ซึ่งคาถาทั้งหลาย/ อภาสถ. - ได้ตรัสแล้ว/

๘. “พุทฺธส - ของพระพุทธเจ้า/ ภิรมณญาย - รู้ทั่วแล้ว ซึ่งพระดำรัสที่ควรตรัส/ สพเพ - ทั้งปวง/
เทวา - เทวดาทั้งหลาย/ สมากมฺ. - มาพร้อมแล้ว/ อสสย - โดยไม่ต้องสงสัย/ พุทฺธสฺส - พระพุทธเจ้าผู้ทรง
ประเสริฐที่สุด/ ธมฺมิ - ซึ่งพระธรรม/ เทเสติ - ย่อมทรงแสดง/ จกขุมา. - เป็นผู้ทรงมีพระจักขุ/

๙. “สุเมโธ นาม - ทรงพระนามว่าสุเมธ/ สมพุทโธ - พระสัมพุทธเจ้า/ อาหุติ - ซึ่งวัตถุที่เป็น
เครื่องเช่นสรวงทั้งหลาย/ ปฏิกคโห. - เป็นผู้ทรงรับเฉพาะ/ เทวสงฆ - ในหมู่แห่งเทวดา/ นิสิทิตวา - ทรง
ประทับนั่งแล้ว/ อิมมา - เหล่านี้/ คาถา - ซึ่งคาถาทั้งหลาย/ อภาสถ. - ได้ตรัสแล้ว/

๑๐. “โย - ผู้ใด/ เม - แก่ข้าพเจ้า/ [ปุคค - บุคคล] / สุตตานิ - ตลอด ๗ วัน/ มณฑป - ซึ่ง
มณฑป/ ธารยิ - กั้นไว้แล้ว/ สาละชาติติ. - เป็นที่มุงบังแล้วด้วยต้นสาละ/ ตมहि - ข้าพเจ้า ซึ่งบุคคลผู้นั้น/ กิตติยิส
สามิ - จักขมเขย/ สุนาถ - จงสดับเถิด/ [ตมเห - ท่านทั้งหลาย] / มม - ของข้าพเจ้า/ ภาสโต. - ผู้กล่าวอยู่/

๑๑. “เทวภูโต – เป็นเทวดาเป็นแล้ว/ มนุสโส วา – หรือว่า เป็นมนุษย์/ เหมวณโณ – เป็นผู้มีผิวพรรณเพียงดั่งสีแห่งทองคำ/ ภวิสสติ. – จักเป็น/ ปหุตโมโค – เป็นผู้มีทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอยที่พอเพียงแล้ว/ หุตวาน – เป็นแล้ว/ กามโมคิ – เป็นผู้บริโภคน้ำซึ่งกามโดยปกติ/ ภวิสสติ. – จักเป็น/

๑๒. “สภูฏินาคสทสฺสานิ – ช้างตัวประเสริฐ ๖๐,๐๐๐ เชือกทั้งหลาย/ สพฺพาลงฺการภูฏิตา. – เป็นนาคที่ประดับแล้วด้วยวัตถุเป็นเครื่องประดับทั้งปวง/ สุวณฺณกจฺฉา – เป็นช้างที่มีสายคล้องคอที่กระทำแล้วด้วยทองคำ/ มาตฺตกา – ชื่อว่ามาตังคะ/ เหมกปฺปนาวาสสา. – เป็นช้างที่ตกแต่งด้วยเครื่องลาดและเครื่องประดับที่วิจิตรบรรจงด้วยทอง/

๑๓. “อารุหฺหา – หยั่งขึ้นแล้ว/ คามณียะหิ – อันนายความช่างทั้งหลาย/ โตมรํกฺสุปานิ. – ผู้มีโตนมและขอในฝ่ามือ/ สายํ – ในเวลาเย็น/ ปาโต – ในเวลาเช้า/ อฺปฺปญฺฐานํ – สู่ที่เป็นที่เข้าไปบำรุง/ อาคมิสฺสนติมํ – จักมา ผู้นี้/ นโร. – ของนรชน/ เตหิ – เหล่านั้น/ นาเคหิ – อันช้างตัวประเสริฐทั้งหลาย/ ปริวุโต – ล้อมโดยรอบแล้ว/ รมิสฺสติ – จักยินดี/ อโย – ผู้นี้/ นโร. – นรชน/

๑๔. “สภูฏิสฺสทสฺสานิ – ม้า ๖๐,๐๐๐ ตัวทั้งหลาย/ สพฺพาลงฺการภูฏิตา. – เป็นม้าที่ประดับแล้วด้วยวัตถุเป็นเครื่องประดับทั้งปวง/ อาขานิยาว – เป็นม้าตัวอาชาไนย/ ชาติยา – โดยชาติ/ สินฺธวา – ม้าสินธพทั้งหลาย/ สิทฺทวาหิโน. – เป็นม้าที่วิ่งไปด้วยความเร็วโดยปกติ/

๑๕. “อารุหฺหา – ขึ้นประจำแล้ว/ คามณียะหิ – อันนายสารถีทั้งหลาย/ อิลฺลียาจาปธาริกิ. – ผู้สะพายซึ่งกะบี่และแล่งธนูโดยปกติ/ ปริวารสฺสนติมํ – จักล้อมโดยรอบ ซึ่งสัตว์ผู้เกิดจากพระมณูผู้นี้/ นิจฺจํ – ตลอดกาลเป็นนิตย์/ พุทฺธปุชายิทํ – แห่งการบูชาซึ่งพระพุทธรเจ้า ผลนี้/ ผล. – เป็นผล/

๑๖. “สภูฏิริธสทสฺสานิ – รถม้า ๖๐,๐๐๐ คันทั้งหลาย/ สพฺพาลงฺการภูฏิตา. – เป็นรถที่ประดับแล้วด้วยวัตถุเป็นเครื่องประดับทั้งปวง/ ทิปา – ด้วยหนังเสือเหลือง/ อโถปิ – แม่อูนี้/ เวยคุฆา – ด้วยหนังเสือโคร่ง/ สนนฺทรา – เป็นรถที่สวมแล้ว/ อุตฺติตฺทชา. – เป็นรถมีธงอันบุคคลปักไว้แล้ว/

๑๗. “อารุหฺหา – ขึ้นประจำแล้ว/ คามณียะหิ – อันนายสารถีทั้งหลาย/ จาปหฺตเถหิ – ผู้มีแล่งธนูในมือ/ วมฺมิภิ. – ผู้สวมเกราะ/ ปริวารสฺสนติมํ – จักล้อมโดยรอบ ซึ่งสัตว์ผู้เกิดจากพระมณูผู้นี้/ นิจฺจํ – ตลอดกาลเป็นนิตย์/ พุทฺธปุชายิทํ – แห่งการบูชาซึ่งพระพุทธรเจ้า ผลนี้/ ผล. – เป็นผล/

๑๘. “สภูฏิกามสทสฺสานิ – หมู่บ้าน ๖๐,๐๐๐ แห่งทั้งหลาย/ ปริปุณฺณานิ – เต็มโดยรอบแล้ว/ สพฺพโส. – โดยประการทั้งปวง/ ปหุตฺถนธฺมญฺยานิ – ที่มีทรัพย์และข้าวเปลือกที่พอเพียงแล้ว/ สฺสุมิตฺธานิ – ที่สำเร็จดีแล้ว/ สพฺพโส. – โดยประการทั้งปวง/ สทา – ในกาลทุกเมื่อ/ ปาตุภวิสฺสนติ – จักปรากฏขึ้น/ พุทฺธปุชายิทํ – แห่งการบูชาซึ่งพระพุทธรเจ้า ผลนี้/ ผล. – เป็นผล/

๑๙. “หตฺถิ – ทหารผู้รบด้วยช้างทั้งหลาย/ อสฺสา – ทหารผู้รบด้วยม้าทั้งหลาย/ รธา – ทหารผู้รบด้วยรถทั้งหลาย/ ปตฺติ – ทหารผู้ดำเนินไปด้วยเท้าทั้งหลาย/ เสนา จ – กองทัพทั้งหลาย ด้วย/ จตฺตฺรคฺคินิ. – ที่มืองค์ประกอบ ๔ ประการ/ ปริวารสฺสนติมํ – จักล้อมโดยรอบ ซึ่งสัตว์ผู้เกิดจากพระมณูผู้นี้/ นิจฺจํ – ตลอดกาลเป็นนิตย์/ พุทฺธปุชายิทํ – แห่งการบูชาซึ่งพระพุทธรเจ้า ผลนี้/ ผล. – เป็นผล/

๒๐. “อฏฺฐารเส – ที่ ๘๘/ กปฺปสฺเต – ในร้อยแห่งกัป/ เทวโลเก – ในโลกของเทวดา/ รมิสฺสติ. – จักยินดี/ สทสฺสกฺขตฺตฺว – ๑,๐๐๐ ชาติ/ ราชา จ – เป็นพระราชา ด้วย/ จกฺกวตฺติ – เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ/ ภวิสสติ. – จักเป็น/

๒๑. “สฺตานํ – แห่งร้อยทั้งหลาย/ ตินฺนิภฺขตฺตฺว – ๓ ชาติ ด้วย/ เทวรัชฺชํ – ซึ่งความเป็นแห่งพระราชาของเทวดา/ กริสฺสติ. – จักกระทำ/ ปเทสฺสรัชฺชํ – ความเป็นแห่งพระราชาในประเทศ/ วิปุลํ – ที่ไพบูรณ์/ คณฺนาโต – โดยการนับ/ อสงฺขยิ. – เป็นชาติที่พึงนับไม่ได้/

๒๒. “ตีสกปสทสุมหิ - ในพันแห่งกับที่ ๓๐/ โอกกาภกุลสมภโว. - ความเกิดพร้อมกันแห่งตระกูลชื่อว่าโอกกาภราช/ โคตโม นาม - ทรงพระนามว่าโคตม/ โคตเตน - ตามพระโคตร/ สตุถา - พระศาสดา/ โลเก - ในโลก/ ภวิสสติ. - จักเป็น/

๒๓. “ตสฺส - พระองค์นั้น/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ธมฺเมสุ - ในธรรมทั้งหลาย/ ทายาโท - เป็นทายาท/ โอโรโส - เป็นผู้เกิดจากพระอุระ/ ธมฺมนิมิตโต. - เป็นผู้อันพระธรรมเนรมิตขึ้นแล้ว/ สพฺพาสเว - ซึ่งกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งปวงทั้งหลาย/ ปริณฺญา - เพื่อความรอบรู้/ วิหริสฺสติ นาสโว. - จักพำนักอยู่ เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหามีได้/

๒๔. “ตีสกปสทสุมหิ - ในพันแห่งกับที่ ๓๐/ อทฺทสํ - ได้เห็นแล้ว/ ภควนฺตํ - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ โลกนํายกํ. - ผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ เอตถนตฺรมุปาทาย - เข้าไปถือเอาแล้ว ในระหว่างนี้/ คเวสึ - เสาหาแล้ว/ อมตํ - ที่ไม่ตายแล้ว/ ปทํ. - ซึ่งบท/

๒๕. “ลาภา - การได้ทั้งหลาย/ มยฺหํ - ของข้าพเจ้า/ สุตฺทํ - ได้ดีแล้ว/ เม - อันข้าพเจ้า/ ยมฺพญฺญาสึ - ข้าพเจ้า ได้รู้ทั่วแล้ว ไค/ สาสนํ. - ซึ่งคำสอน/ [มยา - อันข้าพเจ้า]/ ติสฺโส - ๓ ประการ/ วิชฺชา - ความรู้ทั้งหลาย/ อนุปฺปตฺตา - บรรลุโดยลำดับแล้ว/ กตํ - กระทำแล้ว/ [เม - อันข้าพเจ้า]/ พุทฺธสฺส - ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ. - คำสอน/

๒๖. “นโม - ความนอบน้อม/ เต - แก่พระองค์/ [อตฺถุ - จงมีเกิด]/ ปุริสาชจณฺญ - ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษผู้อาชาไนย/ นโม - ความนอบน้อม/ เต - แก่พระองค์/ [อตฺถุ - จงมีเกิด]/ ปุริสฺสุตฺตม. - ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษผู้สูงสุด/ ตว - ของพระองค์/ ญฺาณํ - ซึ่งความหยั่งรู้/ ปกิตฺเตตฺวา - แสดงทั่วแล้ว/ ปตฺโตมฺหิ - เป็นผู้ถึงแล้ว ย่อมเป็น/ อจลํ - ที่ไม่หวั่นไหว/ ปทํ. - ซึ่งหนทาง/

๒๗. “ยํ - ไค/ ยํ - ไค/ โยนฺนุปฺปชามิ - ย่อมเข้าถึง ซึ่งกำเนิด/ เทวตฺตํ - คือ ซึ่งความเป็นแห่งเทวดา/ อถ มานุสฺสํ. - หรือว่า ซึ่งความเป็นแห่งมนุษย์/ สพฺพตฺถ - ทั้งปวง/ [ฐฺาเนสุ - ในสถานที่ทั้งหลาย]/ สฺขิโต - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความสุข/ โหมิ - ย่อมเป็น/ ผลํ - ผล/ เม - อันข้าพเจ้า/ ญฺาณกิตฺตเน. - ในการชมเชยซึ่งความหยั่งรู้/

๒๘. “อิทํ - นี้/ [กมฺมํ - กรรม]/ ปจฺฉิมํ - เป็นกรรมที่มีในภายหลัง/ มยฺหํ - ของข้าพเจ้า/ จริโม - เป็นที่มีในส่วนที่สุด/ วตฺตเต - ย่อมเป็นไป/ ภโว. - ภพ/ นาโคว - เพียงดังข้างตัวประเสริฐ/ พนฺธํ - ซึ่งวัตถุเป็นเครื่องผูกมัด/ เจตฺวา - ตัดแล้ว/ วิหฺรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ อนาสโว. - เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหามีได้/

๒๙. “กิเลสา - กิเลสทั้งหลาย/ จาปิตา - ให้ไหม้แล้ว/ มยฺหํ - อันข้าพเจ้า/ ภวา - ภาพทั้งหลาย/ สพฺเพ - ทั้งปวง/ สมฺมุตฺตา. - ถอนขึ้นพร้อมแล้ว/ นาโคว - เพียงดังข้างตัวประเสริฐ/ พนฺธํ - ซึ่งวัตถุเป็นเครื่องผูกมัด/ เจตฺวา - ตัดแล้ว/ วิหฺรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ อนาสโว. - เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหามีได้/

๓๐. “สุวาคํ วต - มาดีแล้วหนอ/ เม - อันข้าพเจ้า/ อาสิ - ได้เป็นแล้ว/ มม - ของข้าพเจ้า/ พุทฺธสฺส - ของพระพุทธเจ้า/ สนฺติเก. - ในสำนัก/ [มยา - อันข้าพเจ้า]/ ติสฺโส - ๓ ประการ/ วิชฺชา - ความรู้ทั้งหลาย/ อนุปฺปตฺตา - บรรลุโดยลำดับแล้ว/ กตํ - กระทำแล้ว/ [เม - อันข้าพเจ้า]/ พุทฺธสฺส - ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ. - คำสอน/

๓๑. “ปฺภิสฺสมิทา - ความแตกฉานพร้อมเฉพาะทั้งหลาย/ จตฺสฺโส - ๔ ประการ/ วิโมกฺขาปิ จ - แม้ความหลุดพ้นโดยพิเศษทั้งหลาย ด้วย/ อญฺญิเม. - ๘ ประการ เหล่านี้/ ฉพฺภิณฺญา - ความรู้อย่างทั้งหลาย ๖

ประการ/ สัจฉิกตา - กระทำให้แจ้งแล้ว/ กต - กระทำแล้ว/ [เม - อันข้าพเจ้า]/ พุทฺธสส - ของพระพุทธเจ้า/ สาสน์” - คำสอน”/

อิตถ์ - ด้วยประการอย่างนี้/ สุก - ได้ยินว่า/ อายสฺมา - ท่านผู้มีอายุ/ ภทฺทาลิตเถโร - ชื่อว่าภททาลิเป็นผู้เป็นเถระ/ อิม - เหล่านี้/ คาลาโย - ซึ่งกาลาทั้งหลาย/ อภาสิตถา”ติ - ได้กล่าวแล้ว”ดังนี้แล/

ภทฺทาลิตเถรสฺสาปทาน - ภททาลิเถรอปทาน/ ปฐม - ที่ ๑/ [นิฏฐิต - จบแล้ว]/

๒. เอกฉตฺตียตฺตเรอพทาน - ประวัติของพระเถระชื่อว่าเอกฉตฺตียะ/

๓๒. “จณฺหาคานทิตฺติเร - ใกล้ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าจณฺหาคา/ อสฺสโม - อาศรม/ สุกโต - กระทำไว้ดีแล้ว/ มม - เพื่อข้าพเจ้า/ สุตฺตปฺปฺปฺปฺปฺปฺป - ที่เกลื่อนกล่นแล้วด้วยทรายขาวที่สะอาดดีแล้ว/ ปณฺณสาลา - ศาลาที่มุงบังแล้วด้วยใบไม้/ สฺมาปิตา - ก่อสร้างดีแล้ว/

๓๓. “อุตฺตตานกฺกุลา - ที่มีฝั่งลาด/ นทิกา - แม่น้ำสายเล็ก/ สุปตฺติถา - เป็นที่มีทำน้ำสวยงาม/ มโนรมา - เป็นที่ยืนดีแห่งใจ/ มจฺจกจฺจปสมฺปนฺนา - เป็นแม่น้ำที่ถึงพร้อมแล้วด้วยปลาและเต่า/ สุตฺตมารนิเสวิตา - เป็นที่อันจะเข้าอาศัยอยู่ประจำแล้ว/

๓๔. “อจฺฉา - หมีทั้งหลาย/ ทิปิ จ - เสือเหลืองทั้งหลาย ด้วย/ มยฺยูรา - นกยูงทั้งหลาย/ กรวีกา จ - นกการเวกทั้งหลาย ด้วย/ สาทิกา - นกสาธิกาทั้งหลาย/ กุชฺชนติ - กู้ง้องอยู่/ สพฺพทา - ในกาลทั้งปวง/ เอเต - เหล่านั้น/ โสภณฺตา - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๓๕. “โกกิลา - นกดุเหว่าทั้งหลาย/ มณฺชฺฐาณิ จ - ตัวกล่าวด้วยเสียงที่ไพเราะโดยปกติ ด้วย/ หิสสา จ - หงส์ทั้งหลาย ด้วย/ มจฺจรสฺสรา - ที่มีเสียงเสนาะ/ อภิคุชฺชนติ - กู้ง้องยิ่งอยู่/ เต - เหล่านั้น/ [สกุณา - นกทั้งหลาย/ ตตฺถ - นั้น/ [ฐาน - ในสถานที่/ โสภณฺตา - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๓๖. “สีหา - สิงโตทั้งหลาย/ พุคฺคมา - เสือโคร่งทั้งหลาย/ วราหา จ - หมูป่าทั้งหลาย ด้วย/ อจฺจโกกตฺตรจฺจกา - หมี หมาป่า และหมาในทั้งหลาย/ คิริทฺตคฺคฺคฺคฺค - ที่ซอกแห่งภูเขา/ นาเทนฺติ - คำนวณอยู่/ โสภณฺตา - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๓๗. “เอณฺนิมิคา จ - เนื้อทรายทั้งหลาย ด้วย/ สรภา - กวางทั้งหลาย/ เภรณฺทา - สุนัขจิ้งจอกทั้งหลาย/ สุกฺรา - เสือโคร่งทั้งหลาย/ พหุ - มีจำนวนมาก/ คิริทฺตคฺคฺค - ที่ซอกแห่งภูเขา/ นาเทนฺติ - คำนวณอยู่/ โสภณฺตา - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๓๘. “อุทฺทาลกา - ต้นคูณทั้งหลาย/ จมฺปกา จ - ต้นจำปาทั้งหลาย ด้วย/ ปาณฺถลี - ต้นแคฝอยทั้งหลาย/ ชิวชิวกา - ต้นจำปีและเทียนขาวทั้งหลาย/ อติมุตฺตา - ต้นลำดวนทั้งหลาย/ อโสภา จ - ต้นโอศกทั้งหลาย ด้วย/ โสภณฺติ - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๓๙. “องฺโกลา - ต้นไม้ปรูทั้งหลาย/ ยูถิกา เจว - ต้นคัตเค้าทั้งหลาย ด้วยนั้นแล/ สตฺตลีส - ต้นตีนเป็ดทั้งหลาย/ พิมฺพิชาลิกา - ต้นมะกล่ำหลวงทั้งหลาย/ กณฺนิการา จ - ต้นกระณิการทั้งหลาย ด้วย/ ปุปฺพนฺติ - ย่อมบานสะพรั่ง/ โสภณฺตา - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๐. “นาคา - นาคทั้งหลาย/ สาลา จ - ต้นสาละทั้งหลาย ด้วย/ สฬลา - ต้นขางน้าวทั้งหลาย/ ปุณฺนทรีเกตฺถ - ดอกบัวขาวทั้งหลาย ในสถานที่นั้น/ ปุปฺพิตา - ออกดอกแล้ว/ ทิพฺพคฺคฺค - มีกลิ่นที่เป็นทิพย์/ สมฺปวนฺตา - พึ่งไปทั่วพร้อมอยู่/ โสภณฺติ - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๑. “อชฺชุนา - ต้นอัญชันทั้งหลาย/ อสนา - ต้นประดู่ทั้งหลาย/ เจตฺถ - ก็ ในสถานที่นั้น/ มหานามา จ - ต้นกระท้อนทั้งหลาย ด้วย/ ปุปฺพิตา - ออกดอกแล้ว/ สาลา จ - ต้นสาละทั้งหลาย ด้วย/ กงฺคุปฺปผา จ - ต้นประยงค์ทั้งหลาย ด้วย/ โสภณฺติ - ให้ดังงามอยู่/ มมสฺสม - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๒. “อมพา - ต้นมะม่วงทั้งหลาย/ ชมพู จ - ต้นหว่าทั้งหลาย ด้วย/ ดิลกา - ต้นหมากเฒ่าทั้งหลาย/ นิมพา จ - ต้นสะเดาทั้งหลาย ด้วย/ สาละกยาณี. - ต้นขานางทั้งหลาย/ ทิพพคนธ์ - มีกลิ่นที่เป็นทิพย์/ สมปวนตา - พุ่มไปทั่วพร้อมอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๓. “อโสภา จ - ต้นอโศกทั้งหลาย ด้วย/ กปิฏฐา จ - ต้นมะขวิดทั้งหลาย ด้วย/ คิริมาเลตถ - ต้นกุหลาบทั้งหลาย ใกล้อาศรมนั้น/ ปุปผิตา. - ออกดอกแล้ว/ ทิพพคนธ์ - มีกลิ่นที่เป็นทิพย์/ สมปวนตา - พุ่มไปทั่วพร้อมอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๔. “กทุมพา - ต้นกระทุ่มทั้งหลาย/ กทลี เจว - ต้นกล้วยทั้งหลาย ด้วยนั้นแล/ อิลิมุคคา จ - ถั่วเหลืองทั้งหลาย ด้วย/ โรปีตา. - ต้นมะกล่ำดำทั้งหลาย/ รุวั - ตลอดกาลเนืองนิตย์/ ผลานิ - ซึ่งผลทั้งหลาย/ ธาเรนติ - ย่อมทรงไว้/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๕. “หรีตกา - ต้นสมอไทยทั้งหลาย/ อามลกา - ต้นมะขามป้อมทั้งหลาย/ อมพชมพูวิภิตกา. - ต้นมะม่วง ต้นหว่า และต้นสมอพิเภกทั้งหลาย/ โกลา - ต้นกระเบาทั้งหลาย/ ภาลลตกา - ต้นรูกฟ้าทั้งหลาย/ พิลลา - ต้นมะตูมทั้งหลาย/ ผลิโน - ที่มีผล/ มม - ของข้าพเจ้า/ อสฺสเม. - ใกล้อาศรม/

๔๖. “อวิทุเร - ในที่ไม่ไกล/ โปกฺขรณิ - สระโบกขรณิ/ สุปติตถา - เป็นที่มีทำน้ำสวยงาม/ มนทาลเกหิ - ด้วยดอกบัวเผื่อนทั้งหลาย/ สณฺณนา - ที่ปักปิดพร้อมแล้ว/ ปทุมปัลลเกหิ จ. - ด้วยดอกบัวหลวงและดอกบัวขาวทั้งหลาย ด้วย/

๔๗. “คพฺภิ - ซึ่งดอกตูม/ คณฺหนติ - ย่อมถือเอา/ ปทุมมา - ดอกปทุมทั้งหลาย/ อญฺญะ - เหล่าอื่น/ ปุปฺพนติ - ย่อมบานสะพรั่ง/ เกสรี. - ที่มีเกสร/ โอปตตกณฺณิกา เจว - ที่มีใบและกลีบหลุดร่วงแล้ว ด้วยนั้นแล/ ปุปฺพนติ - ย่อมบานสะพรั่ง/ มม - ของข้าพเจ้า/ อสฺสเม. - ใกล้อาศรม/

๔๘. “ปาฐีนา - ปลาสดทั้งหลาย/ ปาวุสา - ปลากระบอกทั้งหลาย/ มจฺฉา - ปลาทั้งหลาย/ พลชา - ปลาสร้อยทั้งหลาย/ มุญฺชโรหิตา. - ปลาเค้าและปลาตะเพียนทั้งหลาย/ อจฺโฆทกมฺหิ - ในน้ำใส/ วิจรี - ท้องเที่ยวไปอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๔๙. “นยิตา - ต้นตาเสือทั้งหลาย/ อมพคนฺธิ จ - ต้นจกกลนี้ทั้งหลาย ด้วย/ อนุกุล เจ - ในที่ใกล้แห่งฝั่ง ด้วย/ เกตกา. - ต้นการะเกตทั้งหลาย/ ทิพพคนธ์ - มีกลิ่นที่เป็นทิพย์/ สมปวนตา - พุ่มไปทั่วพร้อมอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๕๐. “มรุ - น้ำหวาน/ ภิสฺมหา - จาก้านบัว/ สวติ - ไหลออกอยู่/ ชีรสปิ - นมสดและเนยใส/ มุฬาลิภิ. - จากเหง้าบัวทั้งหลาย/ ทิพพคนธ์ - มีกลิ่นที่เป็นทิพย์/ สมปวนตา - พุ่มไปทั่วพร้อมอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๕๑. “ปูลิษา - เนินทราย/ โสภนา - ที่สวยงาม/ ตตถ - นั้น/ [อสฺสเม - ใกล้อาศรม]/ อากิณฺหา - เป็นที่เกลื่อนกล่นทั่วแล้ว/ ชลเสวิตา. - เป็นที่อันน้ำหล่อเลี้ยงแล้ว/ โอปปุผา - ดอกไม้ตูมทั้งหลาย/ ปุปฺผิตา - ออกดอกแล้ว/ เสนติ - มีอยู่/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๕๒. “ขุภาภาเรน - ด้วยขุภาและภาระ/ ภริตา - เป็นผู้เต็มแล้ว/ อชินฺุตตรวาสนา. - เป็นผู้ที่มีหนังสือเป็นเครื่องนุ่งห่ม/ วากจิริธรา - เป็นผู้นุ่งห่มซึ่งผ้าที่ทอแล้วด้วยปอ/ สพฺเพ - ทั้งปวง/ โสภยนิติ - ให้งดงามอยู่/ มมสฺสมิ. - ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๕๓. “ยฺยคมตฺตมเปกฺขนตา - พิจารณาอยู่ ซึ่งมีแอกหนึ่งเป็นประมาณ/ นิปกา - เป็นผู้ที่มีปัญญาเป็นเครื่องรักษา/ สนฺตวตฺติโน. - เป็นผู้มีความประพฤดิที่สงบแล้ว/ กามโกเค - ในการบริโภคซึ่งกาม/ อนเปกฺขา - เป็นผู้มีความไม่มุงหวัง/ วสนติ - ย่อมอาศัยอยู่/ มม - ของข้าพเจ้า/ อสฺสเม. - ใกล้อาศรม/

๕๔. “ปรุพหกจจนขโลมา – เป็นผู้มีขนที่รักแร้และเล็บอกขึ้นแล้ว/ ปงกทนตา – เป็นผู้มีฟัน
เขลอะ/ รชสสิรา. – เป็นผู้มีอุลิสันศีรษะ/ โรชชลธรา – เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งร่างกายที่หมักหมมด้วยฝุ่น/ สฟเพ –
ทั้งปวง/ วสนติ – ย่อมอาศัยอยู่/ มม – ของข้าพเจ้า/ อสสเม. – ไกล้อาศรม/

๕๕. “อภิญญาปารมิปตตา – เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งบารมีคือความรู้ยิ่ง/ อนตลิกขจรา จ – เป็นผู้
ท่องเที่ยวไปในอากาศเป็นที่เห็นซึ่งรูปในระหว่าง ด้วย/ เต. – เหล่านั้น/ อุดคจจนตา – ขึ้นไปอยู่/ นภ – สู
ท้องฟ้า/ เอเต – เหล่านั้น/ โสภณติ – ให้งดงามอยู่/ มมสสม. – ยังอาศรมของข้าพเจ้า/

๕๖. “เตหิ – เหล่านั้น/ สิสเสหิ – อันศิษย์ทั้งหลาย/ ปริวุโต – ล้อมโดยรอบแล้ว/ วสามิ – ย่อม
อาศัยอยู่/ วิปิเน – ที่ชายป่า/ ตทา. – ในกาลนั้น/ รตตินิหิ – ตลอดกลางคืนและกลางวัน/ น ขานามิ – ย่อม
ไม่รู้/ สทา – ในกาลทุกเมื่อ/ ฌานสมปิโต. – เป็นผู้เพียบพร้อมแล้วด้วยฌาน/

๕๗. “ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ตมहि – นั้น/ สมเย – ในสมัย/ อตถทสสี – ทรงพระนาม
ว่าอตถทสสี/ มหามุณี. – ข้าแต่พระมหามุณี/ ตมนธการิ – ยิ่งความมีตมและความมีตมิต/ นาเสนโต – ให้
พินาศไปอยู่/ อุปปชชิ – เกิดขึ้นแล้ว/ โลกนายโก. – เป็นผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/

๕๘. “อถ – ลำดับนั้น/ อยญฺญโร – ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สิสโส – ศิษย์/ อาคจฺฉิ – เสด็จมาแล้ว/ มม –
ของข้าพเจ้า/ สนตฺก. – สู่สำนัก/ มนเต – ซึ่งมนต์ทั้งหลาย/ อชฌเมตฺกามา – เป็นผู้ปรารถนาเพื่อการเชื้อเชิญ/
โส – ผู้นั้น/ [สิสโส – ศิษย์]/ ฉพฺงคํ นาม – ชื่อว่าที่มีองค์ประกอบ ๖ ประการ/ ลกฺขณํ. – ซึ่งลักษณะ/

๕๙. “พุทฺโธ – พระพุทธเจ้า/ โลเก – ในโลก/ สมฺปฺปนฺโน – เสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกันแล้ว/ อตถทส
สี – ทรงพระนามว่าอตถทสสี/ มหามุณี. – ข้าแต่พระมหามุณี/ จตุสจฺจํ – ซึ่งความจริง ๔ ประการ/ ปกาเสน
โต – ทรงประกาศอยู่/ เทเสติ – ย่อมทรงแสดง/ อมตํ – ที่ไม่ตายแล้ว/ ปทํ. – ซึ่งบท/

๖๐. “ตฺมุฏฺฐหฺนฺโต – เป็นผู้ทั้งยินดีแล้วทั้งร่าเริงแล้ว/ ปโมทิตอ – เป็นผู้บันเทิงทั่วแล้ว/ ธมฺมนตรค
ตาสโย. – เป็นผู้มุ่งหวังซึ่งกองแห่งธรรมที่วิเศษ/ อสสฺมา – จากอาศรม/ อภินิฏฺขม – ออกไปยังแล้ว/ อิหิ –
นี้/ วจนมพฺรวิ. – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูด/

๖๑. “พุทฺโธ – พระพุทธเจ้า/ โลเก – ในโลก/ สมฺปฺปนฺโน – เสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกันแล้ว/ ทวตฺติ
สวรลกฺขโณ. – เป็นผู้ทรงมีพระลักษณะที่ประเสริฐ ๓๒ ประการ/ เอถ – จงมาเถิด/ [ตฺมุเห – เธอทั้งหลาย]/
สฟเพ – ทั้งปวง/ คมิสฺสาม – จักไป/ สมฺมาสมพุทฺธสนตฺกํ. – สู่สำนักของพระพุทธเจ้า/

๖๒. “โอวาทปฏิกฺกรา – เป็นผู้กระทำเฉพาะตามการสั่งสอน/ เต – เหล่านั้น/ สธมฺเม – ในธรรม
ของสัตบุรุษ/ ปารมฺมิ – ซึ่งบารมี/ คตา. – ถึงแล้ว/ สาธุติ – ว่า ‘ดีแล้ว’ดังนี้/ สมฺปฏิจฺฉิ – รับพร้อมเฉพาะ
แล้ว/ อุตฺตมตฺตคเวสกา. – เป็นเสาะหาซึ่งประโยชน์ที่สูงสุด/

๖๓. “ขฺภาภารภริตา – เป็นผู้เต็มแล้วด้วยขุภาและภาระ/ เต – เหล่านั้น/ อชินฺุตฺตรวาสนา. –
เป็นผู้มีหนังสือเป็นเครื่องนุ่งห่ม/ อุตฺตมตฺถํ – ซึ่งประโยชน์ที่สูงสุด/ คเวสนตา – เสาะหาอยู่/ นิฏฺขมฺมิ –
ออกไปแล้ว/ วนา – จากป่า/ ตทา. – ในกาลนั้น/

๖๔. “ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ตมहि – นั้น/ สมเย – ในสมัย/ อตถทสสี – ทรงพระนาม
ว่าอตถทสสี/ มหายโส. – เป็นผู้ทรงมียศใหญ่โต/ จตุสจฺจํ – ซึ่งความจริง ๔ ประการ/ ปกาเสนโต – ทรง
ประกาศอยู่/ เทเสติ – ย่อมทรงแสดง/ อมตํ – ที่ไม่ตายแล้ว/ ปทํ. – ซึ่งบท/

๖๕. “เสตจฺจตฺตํ – ซึ่งร่มสีขาว/ คเหตุวาน – ถือเอาแล้ว/ พุทฺธเสฏฺฐสฺส – แก่พระพุทธเจ้าผู้ทรง
ประเสริฐที่สุด/ ธารยิ. – กั้นไว้แล้ว/ เอกาหํ – ตลอด ๑ วัน/ ธารยิตฺวาน – กั้นไว้แล้ว/ พุทฺธเสฏฺฐํ – ซึ่ง
พระพุทธเจ้าผู้ทรงประเสริฐที่สุด/ อวณทํ. – ข้าพเจ้า ได้กราบไหว้แล้ว/

๖๖. “อตุลทสสี – ทรงพระนามว่าอตุลทสสี/ ตู – กี่/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ โลกเชฏฐ – เป็นผู้ทรงเจริญที่สุดในโลก/ นราสโร. – เป็นผู้ทรงองอาจกว่านรชน/ ภิกขุสงฆะ – ในหมู่ของภิกษุ/ นิสิติวา – ทรงประทับนั่งแล้ว/ อิมมา – เหล่านี้/ คาลา – ซึ่งกาลทั้งหลาย/ อภาสถ. – ได้ตรัสแล้ว/

๖๗. “โย – ผู้ใด/ เม – แก่ข้าพเจ้า/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ ฉตฺตํ – ซึ่งร่วม/ อธารสิ – ได้กั้นแล้ว/ ปสนโน – เลื่อมใสแล้ว/ เสหิ – ของตน/ ปาณิกิ. – ด้วยฝ่ามือทั้งหลาย/ ตมห์ – ข้าพเจ้า ซึ่งบุคคลผู้นั้น/ กิตติยิสสามิ – จักชมเชย/ สุณาล – จงสดับเถิด/ [ตุมเห – เธอทั้งหลาย]/ มม – ของข้าพเจ้า/ ภาสโต. – ผู้กล่าวอยู่/

๖๘. “อิมสฺส – นี้/ ขายมานสฺส – ผู้เกิดอยู่/ เทวตเต – ในความเป็นแห่งเทวดา/ อถ มานุเส. – หรือว่า ในความเป็นแห่งมนุษย์/ ธาเรสฺสติ – จักกั้นไว้/ สทา – ในกาลทุกเมื่อ/ ฉตฺตํ – ซึ่งร่วม/ ฉตฺตทานสฺสิทํ – แห่งการถวายซึ่งร่วม ผลนี้/ ผล. – เป็นผล/

๖๙. “สตุตฺตตฺติกปฺปานิ – สั้น ๗๓ กับทั้งหลาย/ เทวโลเก – ในโลกของเทวดา/ รมิสฺสติ. – จักยินดี/ สหสฺสชฺชตฺต – ๑,๐๐๐ ชาติ/ ราชา จ – เป็นพระราช ด้วย/ จกฺกวตฺติ – เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ/ ภวิสฺสติ. – จักเป็น/

๗๐. “สตุตฺตตฺติกชฺชตฺตญจ – ๗๗ ชาติ ด้วย/ เทวราช – ซึ่งความเป็นแห่งพระราชของเทวดา/ กริสฺสติ. – จักกระทำ/ ปเทสฺราช – ความเป็นแห่งพระราชในประเทศ/ วิบุล – ที่ไพบุลย์/ คณนาโต – โดยการนับ/ อสงฺขิย. – เป็นชาติที่พึงนับไม่ได้/

๗๑. “อฏฺฐารเส – ที่ ๑๘/ กปฺปสฺเต – ในร้อยแห่งกัป/ [สตุถา – พระศาสดา]/ โคตโม – ทรงพระนามว่าโคตม/ สกฺยปฺงฺคว. – เป็นผู้ประเสริฐของเจ้าศากย/ ตมนฺธการ. – ยังความมีตมและความมีตมิด/ นาสเนโต – ให้พินาศไปอยู่/ อปฺปชฺชิสฺสติ – จักเสด็จอุบัติขึ้น/ จกฺขมา. – เป็นผู้ทรงมีพระจักขุ/

๗๒. “ตสฺส – พระองค์นั้น/ [ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า]/ ธมฺเมสุ – ในธรรมทั้งหลาย/ ทายาโท – เป็นทายาท/ โอโรโส – เป็นผู้เกิดจากพระอุระ/ ธมฺมนิมีโต. – เป็นผู้อันพระธรรมเนรมิตขึ้นแล้ว/ สพฺพาสเว – ซึ่งกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งปวงทั้งหลาย/ ปริณฺญา – เพื่อความรอบรู้/ วิหริสฺสทินาสโว. – จักพำนักอยู่ เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหาไม่ได้/

๗๓. “ยโต – ในกาลใด/ อหิ – ข้าพเจ้า/ กมฺมมกํ – ได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรม/ ฉตฺตํ – ซึ่งร่วม/ พุทฺธสฺส – เพื่อพระพุทฺธเจ้า/ ธารย. – กั้นไว้อยู่/ เอตฺถนฺตเร – ในระหว่างนั้น/ น ชานามิ – ย่อมไม่รู้/ เสตฺจฉตฺตํ – ซึ่งร่วมสี่ขาว/ อธาริต. – ที่ไม่กั้นไว้แล้ว/

๗๔. “อหิ – นี้/ [กมฺม – กรรม]/ ปจฺฉิมกํ – เป็นกรรมที่มีในภายหลัง/ มยห์ – ของข้าพเจ้า/ จริโม – เป็นที่มีในส่วนที่สุด/ วตฺตเต – ย่อมเป็นไป/ ภโว. – ภพ/ ฉตฺตธารณฺมชฺชาปิ – แม้ในวันนี้ การกั้นไว้ซึ่งร่วม/ วตฺตเต – ย่อมเป็นไป/ นิจฺจกาลิก. – ที่เป็นไปตลอดกาลเป็นนิตย์/

๗๕. “อโห – โอ/ เม – อันข้าพเจ้า/ สุกตํ – กระทำดีแล้ว/ กมฺม – กรรม/ อตุลทสฺสิสฺส – ทรงพระนามว่าอตุลทสสี/ [ภควโต – แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า]/ ตาทีโน. – ผู้คงที่/ สพฺพาสวา – กิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งหมดทั้งหลาย/ ปริกฺชีณา – สิ้นไปโดยรอบแล้ว/ นตฺถิ – ย่อมไม่มี/ ทานิ – ในบัดนี้/ ปุนพฺภโว. – ภพใหม่/

๗๖. “กิเลสา – กิเลสทั้งหลาย/ ฌาปิตา – ให้ใหม่แล้ว/ มยห์เปฯ – อันข้าพเจ้า ฯลฯ/ วิหรามิ – ย่อมพำนักอยู่/ อนาสโว. – เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหาไม่ได้/

๗๗. “สฺวาคตํ วต – มาดีแล้วหนอ/ เม – อันข้าพเจ้า/ อาสิฯเปฯ – ได้เป็นแล้ว ฯลฯ/ กตํ – กระทำแล้ว/ พุทฺธสฺส – ของพระพุทฺธเจ้า/ สาสน. – คำสอน/

๗๘. “ปฏิสมภิตา – ความแตกฉานพร้อมเฉพาะทั้งหลาย/ จตส์โสหาเปฯ – ๔ ประการ ฯลฯ/ กตฺ – กระทำแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ” – คำสอน”/

อิติ – ด้วยประการอย่างนี้/ สฺทํ – ได้ยินว่า/ อายสฺมา – ท่านผู้มีอายุ/ เอกฉตฺติโย – ชื่อว่าเอกฉัตติยะ/ เถโร – ผู้เป็นพระเถระ/ อิมฯ – เหล่านี้/ คาถาโย – ซึ่งคาถาทั้งหลาย/ อภาสิตถา”ติ. – ได้กล่าวแล้ว” ดังนี้แล/

เอกฉตฺติยตฺเถรสฺสาปทานํ – เอกฉัตติยเถรอาปทาน/ ทฺติยํ. – ที่ ๒/ [นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๔๒. ภัททาลิวัรรค หมวดว่าด้วยพระภัททาลิเป็นต้น

๑. ภัททาลิเถรอาปทาน ประวัติในอดีตชาติของพระภัททาลิเถระ

(พระภัททาลิเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้เลิศ ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระกรุณา ทรงเป็นผู้เลิศในโลก ทรงเป็นมุนี เมื่อประสงควิวะ จึงได้เสด็จไปยังภูเขาคิณพินท

[๒] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ทรงองอาจกว่าบุรุษ ครั้นเสด็จไปยังภูเขาคิณพินทแล้ว ได้ประทับนั่งขัดสมาธิ

[๓] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก ผู้เป็นบุรุษสูงสุด พระองค์นั้น ประทับนั่งเข้าสมาบัติตลอด ๗ วัน ๗ คืน

[๔] ข้าพเจ้าคอนหาบเข้าไปถึงกลางป่า ณ ที่นั้นได้เห็นพระพุทธเจ้า ผู้ข้ามโอฆะ๒ ได้แล้ว ไม่มีอาสวะ

[๕] ครั้นนั้น ข้าพเจ้าได้หิบบิณฑบาตมากกว่าดาครม ปักไม้เป็น ๔ เส้า ทำเป็นมณฑป

[๖] ข้าพเจ้าเก็บดอกสาละมาดเป็นหลังคามณฑป เป็นผู้มิจิตเลื่อมใส มีใจยินดี ได้ไหว้พระผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกแล้ว

[๗] พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ที่ชนทั้งหลายสรรเสริญกันว่า มีพระปัญญาแผ่ดิน มีพระปัญญาดี ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ กำลังจะตรัสพระคาถาเหล่านี้

[๘] เทวดาทั้งปวงทราบ ว่า พระพุทธเจ้าจะทรงเปล่งวาจา จึงพากันมาประชุมด้วยคิดว่า พระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐที่สุด ผู้มีพระจักขุ จะทรงแสดงธรรมโดยแน่แท้

[๙] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ประทับนั่งในท่ามกลางหมู่เทวดา ได้ตรัสพระคาถาดังต่อไปนี้ว่า

[๑๐] เราจักพยากรณ์ผู้ตั้งมณฑป มีดอกสาละเป็นเครื่องมุงสำหรับเราตลอด ๗ วัน ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด

[๑๑] ผู้นี้จักเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม จักเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำ จักเสวยกามสุข มีโภคะล้นเหลือ

[๑๒] ช้างมาตังคะ ๖๐,๐๐๐ เชือก ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง รััดประโคนพานหน้าและพานหลังที่ทำด้วยทอง ประกอบด้วยเครื่องประดับศิระและข่ายทอง

[๑๓] มินายควาญช้างผู้ถือหอกขัดและขอขึ้นขี่บังคับประจำ จักมาสู่ที่บำรุงของผู้นี้ ทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็น ผู้นี้จักเป็นผู้ที่ช้างเหล่านั้นแวดล้อมแล้ว รื่นรมย์อยู่

[๑๔] ม้าสินธพชาติอาชาไนย ๖๐,๐๐๐ ตัว ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง เป็นพาหนะที่มีฝีเท้าเร็ว

[๑๕] มีทหารม้าผู้เหน็บมีดสั้น ถือธนูขึ้นขี่บังคับประจำ จักแวดล้อมผู้นี้ผู้นี้เป็นนิตย์ นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๑๖] รถ ๖๐,๐๐๐ คัน ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่าง หุ้มหนังเสือเหลืองบ้าง หนังเสือโคร่งบ้าง มีธงปักหน้ารถ

[๑๗] มีพลขับถือธนูสวมเกราะประจำรถ จักแฉกล้อมผู้นี้อยู่เป็นนิตย์ นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๑๘] หมู่บ้าน ๖๐,๐๐๐ หมู่ บริบูรณ์ด้วยเครื่องใช้ทุกอย่าง มีทรัพย์และข้าวเปลือกกลั่นเหลือบริบูรณ์ดีทุกประการ จักปรากฏอยู่ทุกเมื่อ นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๑๙] กองทัพ ๔ เหล่า คือ พลช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้า จักแฉกล้อมผู้นี้อยู่เป็นนิตย์ นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

[๒๐] ผู้นี้จักมีนรมย์ในเทวโลกตลอด ๑๑๘ กัป จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ

[๒๑] และจักครองเทวสมบัติตลอด ๓๐๐ ชาติ จักเป็นเจ้าประเทศราชอันไพศาลย์นับชาติไม่ถ้วน

[๒๒] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป) พระศาสดาพระนามว่าโคดม ตามพระโคตร ทรงสมภพในราชสกุลโศกกากราช จักอุบัติขึ้นในโลก

[๒๓] ผู้นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว จักอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

[๒๔] ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (นับจากกัปนี้ไป) ข้าพเจ้าได้เห็นพระศาสดา ผู้ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก และได้แสวงหาอมตบท๑ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

[๒๕] การที่ข้าพเจ้ารู้ศาสนธรรมนี้ เป็นลาภที่ข้าพเจ้าได้ดีแล้ว วิชชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษผู้สูงสุด ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์ ข้าพระองค์ได้บรรลุอมตบทแล้ว เพราะกล่าวสดุดีพระพุทธานุ

[๒๗] ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ ก็จะเป็นเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม ย่อมเป็นผู้มีความสุขในที่ทุกสถาน นี่เป็นผลที่ข้าพเจ้ากล่าวสดุดีพระพุทธานุ

[๒๘] ภพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่ ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพัน๑ ได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๙] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๓๐] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธเจ้า เป็นการมาดีแล้วโดยแท้ วิชชา ๓๒ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๓๑] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔๓ วิโมกข์ ๘๔ และอภิญญา ๖๕ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระภัททาลิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

ภัททาลิเถราปทานที่ ๑ จบ

๒. เอกฉัตติยเถราปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเอกฉัตติยเถระ

(พระเอกฉัตติยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๓๒] ข้าพเจ้าได้สร้างอาศรม เกื้อนกล่นด้วยทรายขาวสะอาด

ใกล้แม่น้ำจันทกาคา และได้สร้างบรรณศาลาไว้

[๓๓] แม่น้ำจันทกาคานั้น เป็นแม่น้ำสายเล็กที่มีฝั่งลาด

และมีท่าราบเรียบ น้ำรินรมย์ใจ มีปลาและเต่าชุกชุม

ทั้งยังเป็นที่พักอาศัยของจระเข้

[๓๔] หมี นกยูง เสือเหลือง นกการเวก และนกสาธิกา

ร่ำร้องระงมอยู่ทุกเวลา ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๓๕] นกดุเหวามีเสียงไพเราะ และหงส์มีเสียงเสนาะ

ก็ส่งเสียงร้องอยู่ใกล้อาศรมนั้น

ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๓๖] ราชสีห์ เสือโคร่ง หมูป่า หมี หมาป่า และหมาใน

เที่ยวส่งเสียงคำรนอยู่ตามชอกเขา

ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๓๗] เนื้อทราย กวาง สุนัขจิ้งจอก สุนัข ก็มีมาก

ต่างส่งเสียงร้องอยู่ตามชอกเขา

ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๓๘] ต้นราชพฤกษ์ ต้นจำปา ต้นแคฝอย

ต้นย่านทราย ต้นอุโลก๑ และต้นอโศก

ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๓๙] ต้นปฐุ ต้นคัตเค้า ต้นตีนเป็ด ต้นมะกล่ำหลวง

ต้นคนที่สอ และต้นกรรณิการ

ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง อยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า

[๔๐] ต้นกาละทิง ต้นสาละ และต้นสน

รวมทั้งต้นมะม่วงป่า ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง

ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์

งดงามอยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า

[๔๑] และที่ใกล้อาศรมนั้น มีต้นโพธิ์ ต้นประดู่

ต้นกระท้อน ต้นสาละ และต้นประยงค์

ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง งดงามอยู่ใกล้ ๆ อาศรมของข้าพเจ้า

[๔๒] ต้นมะม่วง ต้นหว้า ต้นหมากหอมควาย

ต้นกระทุ่ม ต้นขานาง

ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์

ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม

[๔๓] ต้นอโศก ต้นมะขวิด และต้นกุหลาบ

ล้วนมีดอกบานสะพรั่ง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๔๔] ต้นกระพุ่ม ต้นกล้วย ถั่วเหลือง
และต้นมะกล่ำดำ ล้วนผลิผลอยู่เนืองนิตย์
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๔๕] ต้นสมอ ต้นมะขามป้อม ต้นมะม่วง
ต้นหว้า ต้นสมอพิเภก ต้นกระเบา ต้นรูกฟ้า
ต้นมะตูม ก็ผลิผลอยู่ใกล้ ๆ อาคารของข้าพเจ้า
[๔๖] ในที่ไม่ไกลจากอาคาร มีสระโบกขรณี
ซึ่งมีทวาราบเรียบ น้ำรินรมย์ใจ
ดาดด้วยดอกบัวเผื่อน ดอกบัวหลวง และดอกบัวเขียว
[๔๗] ปทุมบางกอกลำมีดอกตูม บางกอกลำมีดอกบาน
บางกอกลำมีกลีบและเกสร หลุดร่วง
อยู่ใกล้ ๆ อาคารของข้าพเจ้า
[๔๘] ปลาสด ปลากระบอก ปลาสร้อย
ปลาเค็ม และปลาตะเพียน ต่างว่ายวนอยู่ในน้ำใส
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๔๙] ต้นตาลเดี่ยว ต้นจกกลนี
และต้นลำเจียกซึ่งขึ้นอยู่ที่ริมฝั่ง
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๕๐] น้ำหวานไหลออกจากเหง้าบัว
นมสดและเนยใสไหลออกจากก้านบัว
ส่งกลิ่นหอมอบอวลคล้ายกลิ่นทิพย์
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๕๑] ใกล้อาศรมนั้น มีเนินทรายที่สวยงามดาดด้วย
ไม้ดอกที่อาศัยน้ำเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง
ผลิดอกขาวบานสะพรั่ง
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๕๒] ฤๅษีทั้งหลายผู้สวมนาและเครื่องบริวาร
นุ่งห่มผ้าหนังสัตว์ ทรงผ้าเปลือกไม้
ประดับอาคารของข้าพเจ้าให้งดงาม
[๕๓] ฤๅษีทั้งหลายมีปกติทอดสายตาดูประมาณชั่วแอก
มีปัญญารักษาตน มีความประพฤติสงบ ไม่มีความยินดี
ไม่มีความกำหนดในกาม อยู่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้า
[๕๔] ฤๅษีทั้งหลายผู้มีชนรกรั้ว เล็บ และมีขนงอกยาว

- มีพื้นพระอะ มีจุลีนศิระชะ คลุกฝุ่นและละออง
ล้วนอยู่ใกล้อาศรมของข้าพเจ้า
- [๕๕] ฤๅชีเหล่านั้ลล้วนเชียวชาญอภิญญา
เหาะไปในท้องฟ้าได้ เมื่อเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้า
ประดับอาศรมของข้าพเจ้าให้งดงาม
- [๕๖] ครั้เงนั้ ข้าพเจ้ามีศิษย์เหล่านั้ลแวดล้อมอยู่ในป่าใหญ่
เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความยินดีในฦาน
จนไม่รู้จักกลางคืนและกลางวัน
- [๕๗] สมั้เงนั้ พระผู้ม่พระภาคพระนามว่าอตัลทัสสี
ผู้ทรงเป็นมหามุณี ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลก
เสด็จอุบัติขึ้น กำจัดความมีตมนคือโม่หะให้พินาศไป
- [๕๘] ครั้เงนั้ ศิษย์บางรูปประสงค์จะเล้าเรียนคัมภีร์ลักษณะ
อันมีองค์ ๖๑ ในคัมภีร์พระเวท๒ ได้มายังสำนักของข้าพเจ้า
- [๕๙] พระพุทเจ้าพระนามว่าอตัลทัสสี ผู้ทรงเป็นมหามุณี
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก เมื่อจะทรงประกาศสัจจะ ๔๓
จึงได้ทรงแสดงอมตบท๔
- [๖๐] ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความยินดี ร่าเรีงบันเทีงใจ
มุ่งหวังกองธรรมอันวิเศษ ออกจากอาศรมแล้วพูดดั่งนี้ว่า
- [๖๑] พระพุทเจ้าผู้ทรงลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ๑
เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก มาเถิด ท่านทั้งหลาย
เราทุกคนจักไปยั้งสำนักของพระสั้มาสัมพุทเจ้า
- [๖๒] ศิษย์เหล่านั้ลผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนบรรลุปารมีในพระสั้ธรรม
แสวงหาประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม ต่างรับว่า สาธุ
- [๖๓] ครั้เงนั้ พวกเขาสวมชฎาและทรงบริหาร
นุ่งห่มผ้าหนั้สัตว์
แสวงหาประโยชน์อย่างยอดเยี่ยมได้ออกไปจากป่า
- [๖๔] สมั้เงนั้ พระผู้ม่พระภาคพระนามว่าอตัลทัสสี
มีพระยศยั้งใหญ่๑ เมื่อจะทรงประกาศสัจจะ ๔
จึงได้ทรงแสดงอมตบท
- [๖๕] ข้าพเจ้ายั้นถือเศวตฉั้ตรกั้นถวายพระพุทเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
ครั้เงนั้ถวายตลอดวันหนั้ลแล้ว
ได้กราบไหว้พระพุทเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
- [๖๖] อนั้เง พระผู้ม่พระภาคพระนามว่าอตัลทัสสี
ผู้เจริญที่สุดในโลก ทรงองอาจกว่านรชน
ประทับนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านั้ลว่า
- [๖๗] เราจักพยายารณ์ผู้ที่มีจิตเลื่อมใส
ซึ่งได้กั้นเศวตฉั้ตรให้เราด้วยมือทั้ง ๒ ของตน

ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเถิด

[๖๘] เมื่อผู้นี้เกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม

ประชาชนจักคอยกันฉัตรให้ทุกเมื่อ

นี่เป็นผลแห่งการกันฉัตรถวาย

[๖๙] ผู้นี้จักรัณมยในเทวโลกตลอด ๗๗ กัป

จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ

[๗๐] และจักรครองเทวสมบัติตลอด ๗๗ ชาติ

จักเป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์ับชาติไม่ถ้วน

[๗๑] ในกัปที่ ๑๑๘ (นับจากกัปนี้ไป)

พระศาสดาพระนามว่าโคดมศากยะ ผู้ประเสริฐ

ผู้มีพระจักขุ จักเสด็จอุบัติขึ้น

กำจัดความมืดมนให้พินาศไป

[๗๒] ผู้นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น

เป็นโอรสที่ธรรมเนรมิต

กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีอาสวะแล้วนิพพาน

[๗๓] นับแต่กาลที่ข้าพเจ้าได้ทำกรรม

คือการได้กันฉัตรถวายพระพุทธรูปเป็นต้นมา

ในระหว่างนี้ข้าพเจ้าไม่รู้ภาวะที่ตนไม่เคยได้รับการกันเศวตฉัตรให้

[๗๔] ภาพนี้เป็นภพสุดท้ายของข้าพเจ้า

ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่

ทุกวันนี้เหนือศีรษะของข้าพเจ้า

ก็ได้มีการกันฉัตรตลอดกาลเป็นนิตย์

[๗๕] โอหนอ กรรมข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้ว

ในสำนักพระพุทธรูปพระนามว่าอัทธทสสี ผู้มั่นคง

อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว

บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก

[๗๖] กิเลสทั้งหลายข้าพเจ้าก็เผาได้แล้ว

ภพทั้งปวงข้าพเจ้าก็ถอนได้แล้ว

ข้าพเจ้าตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ

ดูจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๗๗] การที่ข้าพเจ้ามาในสำนักของพระพุทธรูป

เป็นการมาดีแล้วโดยแท้

วิชา ๓ ข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๗๘] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘

และอภิญญา ๖ ข้าพเจ้าก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว

คำสั่งสอนของพระพุทธรูป ข้าพเจ้าก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่ ท่านพระเอกฉัตติยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้
เอกฉัตติยเถราปทานที่ ๒ จบ^๑

สรุป

ใน *ภัททาลีวรรค* ซึ่งเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระเถระ ๑๐ รูป แต่ละท่านล้วนมีการกระทำบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ในอดีต โดยบูชาพระพุทธเจ้าด้วยสิ่งของต่าง ๆ เช่น การถวายมณฑป ดอกไม้ ประทีป ข้าวยาคุหรือเครื่องใช้สอย แม้การบูชาสิ่งเล็กน้อยเหล่านี้ แต่เมื่อทำด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์และศรัทธาแรงกล้า ย่อมนำไปสู่การได้รับผลบุญมากมาย ทั้งการเสวยมนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัติในหลายภพหลายชาติ สุดท้ายแล้วทุกท่านสามารถบรรลุธรรมขั้นสูงสุดในชาติสุดท้ายของตนเอง

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. กฎแห่งกรรม (กัมมวาที)

ผลแห่งการกระทำในอดีตชาติของพระเถระทั้ง ๑๐ รูป แสดงให้เห็นถึงหลักกฎแห่งกรรมอย่างชัดเจนว่า การกระทำด้วยเจตนาบริสุทธิ์ย่อมส่งผลให้เกิดผลดีทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ซึ่งการทำบุญแม้เพียงเล็กน้อยก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในธรรมได้ในที่สุด

๒. ความสำคัญของจิตที่บริสุทธิ์

การทำบุญไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของสิ่งของหรือความยิ่งใหญ่ของการกระทำ แต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์ใจในการบูชาพระพุทธเจ้าและทำบุญ จิตที่เต็มไปด้วยศรัทธาและเมตตาจะนำมาซึ่งผลบุญอันยิ่งใหญ่ ดังที่พระเถระทั้งหลายได้รับผลบุญจากการถวายของเพียงเล็กน้อย

๓. ความเพียรในการสะสมบุญบารมี

การบรรลุธรรมของพระเถระเหล่านี้เกิดจากการสะสมบุญบารมีในหลายภพหลายชาติ การบรรลุวิชา ๓ และคุณวิเศษในชาติสุดท้ายแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเพียรพยายามในการสร้างความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

๔. ความไม่ประมาท (อัปมาทะ)

เรื่องราวเหล่านี้เป็นเครื่องเตือนใจว่า เราไม่ควรประมาทในชีวิตและควรทำความดีอยู่เสมอ เพราะผลบุญที่สะสมไว้จะส่งผลดีในอนาคต และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติจะนำพาไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ในที่สุด

เรื่องราวของพระเถระในภัททาลีวรรคสะท้อนให้เห็นถึงพลังของการกระทำบุญและศรัทธาในการทำ ความดี ซึ่งไม่เพียงนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรืองในภพชาติปัจจุบัน แต่ยังส่งผลต่อการหลุดพ้นจากวัฏสงสารในที่สุด

^๑ พ. อป. (ไทย) ๓๓/๑-๗๘/๑-๑๒.

เรือปทาน - สุ่มธาวรรค

๑. “ภควดี โกลมาคมเน สงฆารามมฺหิ นวณิวสนมฺหิ. สขโย ติสโส ชนโย วิหารทานํ อทาสิมฺหา
๒. “ทสภชตฺถุ สตภชตฺถุ ทสสตกษตฺถุ สตานญจ สตภชตฺถุ. เทเวสุ อุปปชฺชิมห โก วาโท มานูเส ภเวฯ
๓. “เทเว มหิทิกกา อหุมห มานูสมฺหิ โก วาโท. สดฺตรตนมเหสี อิตฺถิรตนํ อหํ ภวีฯ
๔. “อิชฺ สยจิตฺกสลา สุสมิทฺธกุลปฺปาชา. ธนญชานี จ เขมา จ อหมปิ จ โตย ชนาฯ
๕. “อารามํ สุขตํ กตฺวา สพฺพาวยวมณฺธิตํ. พุทฺธปฺมุขสงฆสฺส นิยยาเทตฺวา สโมทิตาฯ
๖. “ยตุล ยตฺถูปปชฺขามิ ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา. เทเวสุ อคฺคตํ ปตฺตา มนุสฺเสสุ ตเถว จฯ
๗. “อมสฺมีเยว กปฺปมฺหิ พรหมพนฺธุ มหายโส. กสฺสป นาม โคตเตน อุปฺปชฺชิ วฑฺฒํ วโรฯ
๘. “อุปฺภูฏาโก มเหสีสฺส ตทา อาสิ นริสฺสร. กาสีราชา กีกิ นาม พาราณสีปฺรุตฺตเมฯ
๙. “ตสฺสาสฺส สดตฺต อิตฺโธ ราชกญฺญา สุเชติตา. พุทฺโธปฺภูฏานนิริตา พรหมจรียํ จรีสุ ตาฯ
๑๐. “ตาสํ สหายิกา หุตฺวา สีเลสุ สุสมาธิตา. ทตฺวา ทานานิ สกุกฺโข จ อคาเรว วฑฺฒํ จรีฯ
๑๑. “เตน กมฺเมน สุขเตน เจตนาปณฺธิตี จ. ขhitฺวา มานุสํ เทหํ ดาวตีสูปคา อหํฯ
๑๒. “ตโต จุตฺตา ยามมคํ ตโตหิ ตฺสิตํ คตา. ตโต จ นิมนฺมานรตี วสวดติปุริ ตโตฯ
๑๓. “ยตุล ยตฺถูปปชฺขามิ ปุณฺณกมฺมสโมทิตา. ตตฺถ ตตฺถเอว ราชนํ มเหสิตตมการียีฯ
๑๔. “ตโต จุตฺตา มนุสฺสสตเต ราชนํ จกฺกวตฺตินิ. มณฺทลีนญจ ราชนํ มเหสิตตมการียีฯ
๑๕. “สมปตฺติมนุโภาตวาน เทเวสุ มานูเสสุ จ. สพฺพตล สฺขिता หุตฺวา เนกชาติสู สํสรีฯ
๑๖. “โส เหตุ จ โส ปกโว ตมมุลํ สาสนเ ชมํ. ปฐมํ ตํ สโมธานํ ตํ ฌมฺมรตาย นิพพานํ ฯ
๑๗. “กิเลสา ฉापิตา มยฺหิ ภวา สพฺเพ สมฺมุตตา. นาควิ พนฺธนํ เฉตฺวา วิหรามิ อนาสวาท
๑๘. “สวาคตํ วต เม อาสิ มม พทฺธสฺส สนฺติเก. ติสโส วิชชา อนุปตฺตตา กตํ พทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๙. “ปฏิสมุททา จตสโส วิโมกขาปิ จ อฏฐิเม. ฉพภิญญา สจจิกตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตถํ สุทํ สุขเมธา ภิกฺขุณี อีมา คาคาโย อภาสิตถาติ. สุขเมธาเถรียา**ปทานํ** ปฐมํ.

๒. เมขลาทายิกาเถรียา**ปทานํ**

๒๐. “สิทฺธตถสฺส ภควโต ญูปการาปิกา อฐฺ.
เมขลา มยา ทินนา นวกมมาย สตฺถุโนฯ

๒๑. “นิฏฐิตะ จ มหาญฺเป เมขลํ ปุนทาสหํ.
โลกนาถสฺส มุณีโน ปสนนา เสหิ ปาณิกา

๒๒. “จตุณฺนวุติโต กปฺเป ยํ เมขลมหํ ตทา.
ทฺถคฺคิ นาภิชานามิ ญูปการสสิทํ ผลํฯ

๒๓. “กิลเสสา ฌาปิตา มยฺหํเปฯ วิหารามิ อนาสวาฯ

๒๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิฯเปฯ กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๕. “ปฏิสมุททา จตสโสฯเปฯ กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตถํ สุทํ เมขลาทายิกา ภิกฺขุณี อีมา คาคาโย อภาสิตถาติ.

เมขลาทายิกาเถรียา**ปทานํ** ทุตฺติยํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

เถรียา**ปทาน**ปาฬิ – พระบาลีว่าด้วยประวัติของพระเถรี/

๑. สุขเมธา**คโค** – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งพระเถระชื่อว่าเถรีชื่อสุขเมธา/

๑. สุขเมธา**เถรียา**ปทาน**** – ประวัติของพระเถรีชื่อว่าสุขเมธา/

อถ – ลำดับต่อไปนี่/ [ตฺมุเห – เธอทั้งหลาย] / **เถรียา**ปทาน**** – ซึ่งประวัติของพระเถรีทั้งหลาย/
สุณฺถ – จงสดับเถิด/

๑. “ภควติ – ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ โภณาคมนะ – ทรงพระนามว่าโภณาคมนะ/ สงฺฆา
รามมฺหิ – ที่อารามเพื่อสงฆ์/ นวนิเวสนมฺหิ. – ประทับอยู่ในสถานที่เป็นที่อาศัยอยู่ประจำแห่งใหม่/ สขิโย –
เป็นหญิงสหายกัน/ ติสฺโส – ๓ คน/ ขนิโย – เป็นประชาชน/ วิหารทานํ – ซึ่งวิหารทาน/ อทาสิมฺห. – ได้
ถวายเป็นแล้ว/

๒. “ทสฺสขตฺตฺ – ๑๐ ขาติ/ สตฺกขตฺตฺ – ๑๐๐ ขาติ/ ทสฺสทสฺสขตฺตฺ – ๑๑๐ ขาติ/ สตานญจ – แห่ง
ร้อยทั้งหลาย ด้วย/ สตฺกขตฺตฺ. – ๑๐๐ ขาติ/ เทเวสุ – ในหมู่แห่งเทวดาทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชิมฺห – เข้าถึงแล้ว/
โก – อะไรเล่า/ วาโท – การกล่าว/ มานุเส – ที่เป็นของมีอยู่ของมนุษย์/ ภเว. – ในภพ/

๓. “เทเว – ในหมู่แห่งเทวดา/ มหิทฺธิกา – เป็นผู้มั่งคั่งมาก/ อหุมฺห – ได้เป็นแล้ว/ มานุสฺกมฺหิ –
ในหมู่แห่งของมนุษย์/ โก – อะไรเล่า/ วาโท. – วาจาเป็นเครื่องกล่าว/ สตฺตรตนฺมฺหสิ – เป็นพระมเหสีแก้ว ๗
ขาติ/ อิตฺถิรตนํ – เป็นนางแก้ว/ อหํ – ข้าพเจ้า/ ภวี. – เป็นแล้ว/

๔. “อิธ – นี่/ [โลเก – ในโลก] / สลฺยจิตฺตฺสลา – เป็นผู้มั่งคั่งที่สั่งสมพร้อมกันแล้ว/ สฺสุมิทรฺกุลป
ชา. – เป็นหมู่สัตว์ผู้มีตระกูลที่สำเร็จพร้อมกันด้วยดีแล้ว/ ธนญฺชานี จ – นางธัญชาณีพราหมณี ด้วย/ เขมา
จ – พระนางเขมาเถรี ด้วย/ อหฺมปิ จ – แม้ข้าพเจ้า ด้วย/ ตโย – ๓ คน/ ชนา. – ชนทั้งหลาย/

๕. “อารามํ – ซึ่งอาราม/ สุกตํ – กระทำดีแล้ว/ กตฺวา – กระทำแล้ว/ สพฺพาวยวณฺจิตฺ. – ให้
ประดับแล้วด้วยเครื่องตกแต่งทั้งปวง/ พุทฺธปฺมุขสงฺฆสฺส – แก่สงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นใหญ่โดยความเป็น
ประธาน/ นิยฺยาเทตฺวา – มอบถวายแล้ว/ สโมทิตา. – เป็นผู้บ้นเทียงพร้อมแล้ว/

๖. “ยตถ - ไต/ [ฐาเน - ในสถานที่] / ยตถูปปชขามิ - ย่อมเข้าถึง ในสถานที่ใด/ ตสส - นั้น/ กมมสส - แห่งกรรม/ วาหสา - เพราะอานุภาพ/ เทเวสุ - ในหมู่แห่งเทวดาทั้งหลาย/ อคคต - ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ล้าเลิศ/ ปตดา - เป็นผู้ถึงแล้ว/ มนุสเสสุ - ในมนุษย์ทั้งหลาย/ ตเถว จ. - อย่างนั้นเหมือนกัน ด้วย/

๗. “อิมสฺมึเยว - นี่แหละ/ กปฺปมฺหิ - ในกัป/ พรหมพนฺธ - ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพรหม/ มหา ยโส. - เป็นผู้ทรงมียศใหญ่โต/ กสสโป นาม - ทรงพระนามว่ากัสสปะ/ โคตเตน - ตามพระโคตร/ อุปฺปชฺชิ - เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว/ วทต - ผู้กล่าวอยู่/ [ติตถิกิรณ - กว้างไกลทั้งหลาย] / วโร. - เป็นผู้ทรงประเสริฐ/

๘. “อุปฺภฺฐาโก - เป็นผู้เข้าไปบำรุง/ มहेสิสฺส - ผู้แสวงหาซึ่งคุณที่ยิ่งใหญ่โดยปกติ/ ตทา - ในกาลนั้น/ อาสิ - ได้เป็นแล้ว/ นริสฺสโร. - เป็นผู้ทรงเป็นใหญ่ในหมู่ชน/ กาลิราชา - เป็นพระราชแห่งแคว้นแคว้นชื่อว่ากาลิ/ กิถิ นาม - ทรงพระนามว่ากิถิ/ พาราณสีปุรตฺตเม. - ในเมืองที่สูงที่สุดชื่อว่าพาราณสี/

๙. “ตสฺสาสุ - ของพระราชพระองค์นั้น ได้มีแล้ว/ สตฺต - ๗ พระองค์/ อิตโร - พระราชธิดาทั้งหลาย/ ราชกณฺญา - พระราชกัญญาทั้งหลาย/ สุเขธิดา. - เป็นผู้เจริญแล้วด้วยความสุข/ พุทฺโธปฺภฺฐานนิร ตา - เป็นผู้ทรงพอพระทัยแล้วในการเข้าไปบำรุงซึ่งพระพุทธเจ้า/ พรหมจริย - ซึ่งการประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ จริสฺส - ประพฤติแล้ว/ [อิตโร - พระราชธิดาทั้งหลาย] / ตา. - เหล่านั้น/

๑๐. “ตาส - เหล่านั้น/ [อิธุน - ของพระราชธิดาทั้งหลาย] / สหายิกา - เป็นพระสหาย/ หุตฺวา - เป็นแล้ว/ สีเลสุ - ในศีลทั้งหลาย/ สฺสมาทิดา. - เป็นผู้ตั้งมั่นดีแล้ว/ ทตฺวา - ถวายแล้ว/ ทานานิ - ซึ่งวัตถุที่ควรถวายทั้งหลาย/ สกฺกจฺจ - โดยความเคารพ/ อคาเรว - ในเรือนนั้นแล/ วต - ซึ่งวัตร/ จริ. - ประพฤติแล้ว/

๑๑. “เตน - นั้น/ กมฺเมน - ด้วยกรรม/ สุกเตน - ที่กระทำดีแล้ว/ เจตนาปณฺธิ จ. - ด้วยความปรารถนาที่ควรตั้งไว้ก่อนด้วยความตั้งใจทั้งหลาย ด้วย/ ขหิตฺวา - ละทิ้งแล้ว/ มานุส - ที่เป็นของมีอยู่ของมนุษย์/ เทหิ - ซึ่งร่างกาย/ ตาวตฺติสฺสูปคา - เป็นผู้เข้าถึงซึ่งโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อหิ. - ข้าพเจ้า/

๑๒. “ตโต - นั้น/ [ตาวตฺติสมคโต - จากโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน] / จุตฺา - เคลื่อนแล้ว/ ยามมค - สู้ภพชื่อว่ายามา/ ตโตหิ - ข้าพเจ้า จากภพชื่อว่ายามานั้น/ ตฺสิต - ซึ่งภพชื่อว่าตฺสิต/ คตา. - ถึงแล้ว/ ตโต จ - นั้น ด้วย/ [ตฺสิตโต - จากภพชื่อว่าตฺสิต] / นิมฺมานรติ - สู้ภพชื่อว่านิมมานรติ/ วสวตฺติปุริ - สู้ภพชื่อว่าชั้นปรนิมมิตวสวัตติ/ ตโต. - นั้น/ [นิมฺมานรติโต - จากภพชื่อว่านิมมานรติ] /

๑๓. “ยตถ - ไต/ [ฐาเน - ในสถานที่] / ยตถูปปชขามิ - ย่อมเข้าถึง ในสถานที่ใด/ ปุณฺณกมฺมส โมหิตา. - เป็นที่ตั้งมั่นลงพร้อมแล้วแห่งกรรมที่เป็นบุญ/ ตตถ - นั้น/ [ฐาเน - ในสถานที่] / ตตฺเถว - นั้นนั่นเอง/ [ฐาเน - ในสถานที่] / ราชนิ - ของพระราชทั้งหลาย/ มहेสิตฺตมการยิ. - ได้ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งมเหสี/

๑๔. “ตโต - นั้น/ [ภวโต - จากภพ] / จุตฺา - เคลื่อนแล้ว/ มนุสฺสตเต - ในความเป็นแห่งมนุษย์/ ราชนิ - ของพระราชทั้งหลาย/ จกฺกวตฺตนิ. - ผู้เป็นจักรพรรดิ/ มณฺทลีนฺนจ - ผู้เป็นเจ้าแห่งมณฑล ด้วย/ ราชนิ - ของพระราชทั้งหลาย/ มहेสิตฺตมการยิ. - ได้ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งมเหสี/

๑๕. “สมปตฺติมนุโกตฺวาน - เสวยแล้ว ซึ่งสมบัติ/ เทเวสุ - ในหมู่แห่งเทวดาทั้งหลาย/ มานุสเส จ. - ในมนุษย์ทั้งหลาย ด้วย/ สพฺพตถ - ทั้งปวง/ [ฐาเนสุ - ในสถานที่ทั้งหลาย] / สุขิตา - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความสุข/ หุตฺวา - เป็นแล้ว/ เนกชาติสุ - ในความเกิดมิใช่ชาติเดียว/ สฺสริ. - เวียนว่ายไปพร้อมแล้ว/

๑๖. “โส – นั้น/ [ภาโว – ภาวะ] / เหตุ จ. – เป็นเหตุ ด้วย/ โส – นั้น/ [ภาโว – ภาวะ] / ปภโว – เป็นแดนเกิดก่อน/ ตมมูล – มูลเหตุ/ สาสน – ในคำสอน/ ขม. – เป็นเหตุที่สมควร/ ปฐม – ข้อที่ ๑/ ต – นั้น/ [มูล – มูลเหตุ] / สโมธาน – เป็นสโมธาน/ ต – นั้น/ [มูล – มูลเหตุ] / ธมมรตาย – ผู้ยินดีแล้วในธรรม/ [มม – ของข้าพเจ้า] / นิพพาน. – เป็นความดับ/

๑๗. “กิเลสา – กิเลสทั้งหลาย/ ฌาปิตา – ให้ใหม่แล้ว/ มยหิ – อันข้าพเจ้า/ ภวา – ภาพทั้งหลาย/ สพเพ – ทั้งปวง/ สมุหตา. – ถอนขึ้นพร้อมแล้ว/ นาควิ – เพียงดังช้างตัวประเสริฐ/ พนธน์ – ซึ่งวัตถุเป็นเครื่องผูกมัด/ เฉตวา – ตัดแล้ว/ วิหรามิ – ย่อมพำนักอยู่/ อนาสวา. – เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหาไม่ได้/

๑๘. “สุวาคํ วต – มาดีแล้วหนอ/ เม – อันข้าพเจ้า/ อาสิ – ได้เป็นแล้ว/ มม – ของข้าพเจ้า/ พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สนฺติเก. – ในสำนัก/ [มยา – อันข้าพเจ้า] / ติสฺโส – ๓ ประการ/ วิชฺชา – ความรู้ทั้งหลาย/ อนุปฺปตฺตา – บรรลุโดยลำดับแล้ว/ กตํ – กระทำแล้ว/ [เม – อันข้าพเจ้า] / พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ. – คำสอน/

๑๙. “ปฏิสมฺภิตา – ความแตกฉานพร้อมเฉพาะทั้งหลาย/ จตฺสฺโส – ๔ ประการ/ วิโมกฺขาปิ จ – แม้ความหลุดพ้นโดยพิเศษทั้งหลาย ด้วย/ อญฺญิเม. – ๘ ประการ เหล่านี้/ ฉพฺภิญญา – ความรู้ยิ่งทั้งหลาย ๖ ประการ/ สจฺฉิกิตฺตา – กระทำให้แจ้งแล้ว/ กตํ – กระทำแล้ว/ [เม – อันข้าพเจ้า] / พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ”. – คำสอน”/

อิติ – ด้วยประการอย่างนี้/ สฺมํ – ได้ยินว่า/ สฺเมธา – ชื่อว่าสุเมธา/ ภิกฺขุณี – ภิกษุณี/ อิม่า – เหล่านี้/ คาลาโย – ซึ่งกาลทั้งหลาย/ อภาสิตฺตา”ติ. – ได้กล่าวแล้ว”ดังนี้แล/

สุเมธาเถรียาปทานํ – สุเมธาเถรียาปทาน/ ปฐม. – ที่ ๑/ [นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว] /

๒. เมชลาทายิกาเถรียาปทานํ – ประวัติของพระเถรีชื่อว่าเมชลาทายิกา/

๒๐. “สิทฺธตฺถสฺส – ทรงพระนามว่าสิทธัตถะ/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ญูปการาปิภา – ผู้ให้กระทำซึ่งพระสฤป/ อฏฺฐ. – ได้เป็นแล้ว/ เมชฺลิกา – สร้อยสังวาล/ มยา – อันข้าพเจ้า/ ทินฺนา – ถวายแล้ว/ นวกมฺมาย – เพื่อนวกรรม/ สตฺถุโน. – แก่พระศาสดา/

๒๑. “นิฏฺฐิตะ – สำเร็จแล้ว/ จ – ก็/ มหาญฺเป – ครั้นเมื่อพระสฤปองค์ใหญ่/ เมชฺลํ – ซึ่งสร้อยสังวาล/ ปุนฺทาสฺหิ. – ข้าพเจ้า ได้ถวายแล้วอีก/ [ภควโต – แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า]/ โลกนาถสฺส – ผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ มุนิโน – ผู้เป็นพระมุนี/ ปสนฺนา – เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว/ เสหิ – ของตน/ ปาณฺณิ. – ด้วยฝ่ามือทั้งหลาย/

๒๒. “จตุณฺนวุติโต – ที่ ๙๔ จากกัปปิ/ กปฺเป – ในกัปปิ/ ยํ – ไต/ เมชฺลมฺหิ – ได้ถวายแล้ว ซึ่งที่นึ่งที่ประดับแล้วด้วยดอกไม้ม/ ตทา. – ในกาลนั้น/ [อหิ – ข้าพเจ้า]/ พุคฺคตี – ซึ่งภูมิเป็นที่ไปชั่ว/ นาภิขานามิ – ย่อมไม่รู้ยิ่ง/ ญูปการสฺสึหิ – แห่งการกระทำซึ่งสฤป ผลิต/ ผล. – เป็นผล/

๒๓. “กิเลสา – กิเลสทั้งหลาย/ ฌาปิตา – ให้ใหม่แล้ว/ มยฺหํเปฯ – อันข้าพเจ้า ฯลฯ/ วิหรามิ – ย่อมพำนักอยู่/ อนาสวา. – เป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหาไม่ได้/

๒๔. “สุวาคํ วต – มาดีแล้วหนอ/ เม – อันข้าพเจ้า/ อาสิฯเปฯ – ได้เป็นแล้ว ฯลฯ/ กตํ – กระทำแล้ว/ พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ. – คำสอน/

๒๕. “ปฏิสมฺภิตา – ความแตกฉานพร้อมเฉพาะทั้งหลาย/ จตฺสฺโสฯเปฯ – ๔ ประการ ฯลฯ/ กตํ – กระทำแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ พุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า/ สาสนํ”. – คำสอน”/

อิติ – ด้วยประการอย่างนี้/ สุต – ได้ยินว่า/ เมฆลาทายิกา – ชื่อว่าเมฆลาทายิกา/ ภิกษุณี – ภิกษุณี/ อีมา – เหล่านี้/ คาถาโย – ซึ่งคาถาทั้งหลาย/ อภาสิตถา”ติ. – ได้กล่าวแล้ว”ดังนี้แล/
เมฆลาทายิกาเถรียปทาน – เมฆลาทายิกาเถรียปทาน/ ทุติย. – ที่ ๒/ [นิรุติ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๑. สุมะธรรค หมอว่าด้วยพระเถรีชื่อสุมะธเป็นต้น

๑. สุมะธเถรียปทาน ประวัติในอดีตชาติของพระสุมะธเถรี

ลำดับต่อไปนี้ จึงสดับอภทานของพระเถรีต่อไป

(พระสุมะธเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกนาคมณะ ประทับอยู่ที่สังฆาราม หม่อมฉันเป็นหญิงสหายน ๓ คน ได้ถวายวิหารทาน

[๒] หม่อมฉันทั้งหลายเกิดในเทวโลก ๑๐ ครั้ง ๑๐๐ ครั้ง ๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง ในมนุษยโลก ไม่จำต้องพูดถึง

[๓] ในเทวโลกหม่อมฉันเป็นผู้มีฤทธิ์มาก ในมนุษยโลกไม่จำต้องพูดถึง ได้เป็นนางแก้ว ๑ เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ

[๔] ชน ๓ คน คือ นางธัญยานีพราหมณี พระนางเขมาเถรี และหม่อมฉัน ได้ส่งสมกุศลไว้ในชาตินั้นเกิดในตระกูลที่เพียบพร้อมทุกอย่าง

[๕] ได้สร้างอารามอย่างสวยงาม ประดับด้วยเครื่องตกแต่งทุกอย่างเสร็จแล้ว มอบถวายพระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข เป็นผู้ผลิตเพลินแล้ว

[๖] เพราะอำนาจแห่งกรรมนั้น หม่อมฉันเกิดในที่ไหน ๆ ในเทวโลกก็ตาม ในมนุษยโลกก็ตาม ก็ถึงความเป็นผู้เลิศ

[๗] ในกัปนี้เอง พระพุทเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของพราหมณ์ มีพระยศยิ่งใหญ่ พระนามว่ากัสสปะ ตามพระโคตร ประเสริฐกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลาย เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

[๘] ครั้นนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ ทรงเป็นใหญ่กว่านรชนในกรุงพาราณสีที่อุดมทรงเป็นอุปฐากของพระพุทเจ้าผู้แสวงหาพระคุณอันยิ่งใหญ่

[๙] ท้าวเธอมีพระราชธิดา ๗ พระองค์ พระราชกัญญาเหล่านั้นดำรงอยู่ในความสุข ทรงพอพระทัยในการอุปฐากพระพุทเจ้า และประพติพรหมจรรย์

[๑๐] หม่อมฉันเป็นพระสหายของพระราชธิดาเหล่านั้น เป็นสตรีผู้มั่นคงในศีล ได้ถวายทานโดยเคารพ ประพติวัตรอยู่ในเรือนนั่นเอง

[๑๑] ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้นและด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

[๑๒] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นยามา จุติจากสวรรค์ชั้นยามานั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี จุติจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้นแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ

[๑๓] หม่อมฉันประกอบบุญกรรมไว้ เกิดในภพใด ๆ ในภพนั้น ๆ ก็ได้เป็นพระมเหสีของพระราชา

[๑๔] หม่อมฉันจุติจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตินั้นแล้ว มาเกิดในหมู่มนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ และได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน

[๑๕] เสวยสมบัติทั้งในเทวโลกและมนุษยโลก มีความสุขทุกชาติ เวียนว่ายตายเกิดอยู่หลายชาติ

[๑๖] นั้นเป็นเหตุ เป็นแดนเกิด และมูลเหตุ คือเป็นความสมควรในพระศาสนา นั้นเป็นสมุธานข้อที่ ๑ ข้อนั้นเป็นความดับของหม่อมฉันผู้ยินดีในธรรม

[๑๗] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๑๘] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด เป็นการมาดีแล้วโดยแท้ วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๑๙] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิตา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล ได้ทราบว่า พระสุเมธาภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

สุเมธาเถรียาปทานที่ ๑ จบ

๒. เมฆลทายิกาเถรียาปทาน

ประวัติในอดีตชาติของพระเมฆลทายิกาเถรี

(พระเมฆลทายิกาเถรี เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า)

[๒๐] หม่อมฉันได้สร้างพระสถูป เพื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิทธัตถะ หม่อมฉันได้ถวายสังฆาล ๑ เพื่อนวกรรมสถูปของพระศาสดา

[๒๑] และเมื่อมหาสถูปสำเร็จแล้ว หม่อมฉันเลื่อมใสต่อพระมุนี ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ได้ถวายสังฆาลอีกด้วยมือทั้ง ๒ ของตน

[๒๒] ในกัปที่ ๙๔ นับจากกัปนี้ไป หม่อมฉันได้ถวายสังฆาลไว้ในครั้งนั้น จึงไม่รู้จักทุกขติเลย นี้เป็นผลแห่งการสร้างพระสถูป

[๒๓] กิเลสทั้งหลายหม่อมฉันก็เผาได้แล้ว ภพทั้งปวงหม่อมฉันก็ถอนได้แล้ว หม่อมฉันตัดกิเลสเครื่องผูกพันได้แล้วอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ ดุจพญาช้างตัดเครื่องพันธนาการได้แล้วอยู่อย่างอิสระ

[๒๔] การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด เป็นการมาดีแล้วโดยแท้ วิชชา ๓ หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว

[๒๕] คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิตา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ หม่อมฉันได้ทำให้แจ้งแล้ว คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้แล

ได้ทราบว่า พระเมฆลทายิกาภิกษุณีได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้

เมฆลทายิกาเถรียาปทานที่ ๒ จบ^๒

^๒ ขุ. อป. (ไทย) ๓๓/๑-๒๕/๓๖๕-๓๖๘.

สรุป

เถรียาปทาน เป็นการรวบรวมเรื่องราวในอดีตชาติของพระเถรีที่ได้บรรลุธรรมสูงสุดในชาติปัจจุบัน ผลจากการทำบุญและบูชาพระพุทธเจ้าในอดีตชาติของพระเถรีทั้งหลาย เช่น การถวายอาหาร การสร้างวิหาร การถวายดอกไม้และประทีป ส่งผลให้ท่านทั้งหลายได้เสวยสมบัติในเทวโลกและมนุษย์โลกหลายครั้ง ไม่ต้องพบกับทุกข์ (ภาพที่เป็นทุกข์) และในที่สุดได้บรรลุวิชา ๓ และคุณวิเศษอื่น ๆ ในชาติสุดท้ายของท่าน

ข้อคิดตามหลักธรรม:

๑. **กฎแห่งกรรม (กรรมและผลของกรรม)** - การทำความดีในอดีตชาติ แม้จะเป็นการกระทำเล็กน้อยแต่ด้วยความศรัทธา ย่อมนำไปสู่ผลที่ยิ่งใหญ่ กรรมดีที่พระเถรีทั้งหลายได้กระทำให้เป็นการสั่งสมบุญ ซึ่งผลของกรรมเหล่านี้ส่งผลให้ท่านเกิดในภพภูมิที่ดี มีความสุขในหลายชาติ และในที่สุดสามารถบรรลุธรรมในชาติสุดท้าย

๒. **การไม่ประมาท** - การสร้างบุญกุศลเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต เมื่อทำบุญด้วยจิตใจบริสุทธิ์ ย่อมสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งนำไปสู่การหลุดพ้นในที่สุด

๓. **ศรัทธาและความเพียร** - การมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระธรรม รวมถึงการเพียรพยายามสร้างบุญกุศลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ท่านเถรีทั้งหลายบรรลุผลสำเร็จในที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการมีศรัทธาและการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง

การกระทำบุญที่ดีและการเจริญศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นเส้นทางสู่ความสุขและการหลุดพ้นจากทุกข์

บทที่ ๓

พุทธวงศ์ – ที่ปึงกรพุทธวงศ์ ว่าด้วยพระประวัติของพระที่ปึงกรพุทธเจ้า

พุทธวงศ์ เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงการกำเนิดและความเป็นมาของพระพุทธรูปในอดีต โดยพระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงเนื้อหานี้เมื่อพระสารีบุตรและเหล่าพระสงฆ์ทูลขอให้ทรงเล่าถึงพระพุทธรูปในขณะพระองค์ประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ เนื้อหาหลักของพุทธวงศ์เริ่มต้นจากการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธรูปเจ้าโคดมตั้งแต่ชาติที่ทรงเป็นสุเมธดาบสและได้รับพยากรณ์จากพระพุทธรูปเจ้าที่ปึงกรว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต

การแสดงพุทธวงศ์มีความสำคัญเพราะช่วยให้เหล่าพระญาติและพุทธบริษัทเข้าใจถึงกระบวนการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งเป็นเส้นทางยาวนานที่พระองค์ทรงเสียสละและมุ่งมั่นเพื่อความตรัสรู้ การแสดงนี้ไม่เพียงแต่แสดงถึงพุทธประวัติของพระพุทธรูปเจ้าโคดม แต่ยังรวมถึงพระพุทธรูปเจ้าอีกหลายพระองค์ในอดีต ทำให้เห็นถึงความต่อเนื่องและความสำคัญของการบำเพ็ญบารมีในพุทธศาสนา

ตัวอย่าง ที่ปึงกรพุทธวงศ์

๑. บาลี

๓. ที่ปึงกรพุทธวิโส

๑. ตทา เต โภชิตวาน สสงฆ์ โลกนายกั. อุปคณฺฐ สรณํ ตสฺส ที่ปึงกรสฺส สตฺถุโนฯ
๒. สรณาคมนเ กณฺจิ นิเวเสสิ ตถาคโต. กณฺจิ ปณฺจสฺส สีเลสุ สีเล ทสฺวิธํ ปราฯ
๓. กสฺสจฺจิ เทติ สามณญฺ จตุโร ผลมุตฺตเม. กสฺสจฺจิ อสเม ฐมเม เทติ โส ปฏิสมฺภิทาฯ
๔. กสฺสจฺจิ วรสมาปตฺติโย อฏฺฐ เทติ นราสโภ. ติสฺโส กสฺสจฺจิ วิชฺชาโย ฉฬภิญญา ปเวจฺจติฯ
๕. เตน โยเคน ชนกายํ โอวทติ มหามุณี. เตน วิตถาริกํ อาสิ โลกนาถสฺส สาสนํฯ
๖. มหาหุสฺสภกฺขนโร ที่ปึงกรสฺส นามโก. พหุ ชเน ตารยติ ปริโมเจติ ทุคฺคตฺติฯ
๗. โพธเนยฺยํ ชนํ ทิสฺวา สตสฺสสฺสเปปิ โยชเน. ขณฺเณ อุปคณฺตวาน โพธติ ตํ มหามุณีฯ
๘. ปฐมาภิสฺมเย พุทฺโธ โกฏิสฺสทมโพธิ. พุติยาภิสฺมเย นาโถ นวฺติโกฏิมโพธิฯ
๙. ยทา จ เทวภวณฺมहि พุทฺโธ ฐมมมเทสฺยิ. นวฺติโกฏิสฺสทสาณํ ตติยาภิสฺมโย อหุฯ
๑๐. สนฺนิปาตา ตโย อาสฺส ที่ปึงกรสฺส สตฺถุโน. โกฏิสฺสทสฺสสาณํ ปฐโม อาสิ สมากโมฯ
๑๑. ปุณ นารทกฺกมฺมहि ปวิเวกเต ชิเน. ชีณาสฺวา วิตมลา สมิสฺส สตโกฏิโยฯ
๑๒. ยมฺหิ กาเล มหาวีโร สฺสทสฺสนสิลฺลจฺเจ. นวโกฏิสฺสทสฺสเสหิ ปวาเรสิ มหามุณีฯ
๑๓. ทสฺวิสฺสทสฺสสาณํ ฐมาภิสฺมโย อหุ. เอกทฺวินนํ อภิสฺมยา คณฺนาโต อสงฺขิยาฯ
๑๔. วิตถาริกํ พาทุชฺชณฺญํ อิหํ ฝิโต อหุ ตทา. ที่ปึงกรสฺส ภควโต สาสนํ สุวิโสธิตาฯ
๑๕. จตฺตาริ สตสฺสทสฺसानิ ฉฬภิญญา มหิทฺธิกา. ที่ปึงกรํ โลกวิทฺฐํ ปริวารเณติ สพฺพทาฯ
๑๖. เย เกจิ เตน สมฺเบเน ชนฺตติ มานุสํ ภวํ. อปตฺตมานสา เสชา ครหิตา ภวณฺติ เตฯ
๑๗. สุปฺปฬิตํ ปาวจณํ อรหนฺเตหิ ตาทิหิ. ชีณาสฺเวหิ วิมเลหิ อุปโสภติ สพฺพทาฯ
๑๘. นครํ รมมวตี นาม สฺสเทโว นาม ชตฺติโย. สุมฺเมธา นาม ชนิกา ที่ปึงกรสฺส สตฺถุโนฯ
๑๙. ทสฺสทสฺสทสฺसानิ อการํ อชฺฌม โส วสิ. หํสา โกณฺจา มยฺหรา จ ตโย ปาสาทมุตฺตมาฯ
๒๐. ตินิสฺสทสฺสทสฺซานิ นาริโย สมลฺงกตา. ปทุมํ นาม สา นาริ อุตฺตภกฺขนโร อตฺตรโชาฯ

๒๑. นิमितเต จตุโร ทิสฺวา หตฺธิยาเนน นิภฺขมิ. อนฺนทสมาสานิ ปธานเ ปทฺหิ ชินฺนํ
๒๒. ปธานจารํ จริตฺวาน อพฺมุณี มานสํ มฺหิ. พรหมฺนา ยาจิโต สนฺโต ทิปฺกโร มหามฺหิ
๒๓. วตฺติ จกฺกํ มหาวีโร นนฺทารามเ สิริสมเร. นิสินฺโน สิริสมฺมลฺหิ อกา ติตฺถิมทฺทหนํ
๒๔. สมฺกโล จ ติสฺโส จ อเหตุ อคฺคสาวกา. สาคโต นามฺปฏฺฐาโก ทิปฺกรสฺส สตฺถุโน
๒๕. นนฺทา เจว สุนฺนทา จ อเหตุ อคฺคสาวิกา. โพธิ ตสฺส ภควโต ปิพฺพลีติ ปฺวฺจจติ
๒๖. ตปฺสสภลฺลิกา นาม อเหตุ อคฺคปฏฺฐาโก. สิริมา โกณา อปฏฺฐิกา ทิปฺกรสฺส สตฺถุโน
๒๗. อสฺตีหตฺถมฺพเพโธ ทิปฺกโร มหามฺหิ. โสภติ ทิปฺรฺกฺโขว สาธราชาว ฝุลฺลิตฺวา
๒๘. สตฺสทสฺสวสฺสานิ อายุ ตสฺส มเหสิโน. ดาวตา ติฏฺฐมาโน โส ตาเรสิ ชนตํ พฺพํ
๒๙. ไซตฺถยิตฺวาน สทฺธมฺมํ สนฺตารตฺวา มหาชนํ. ชลิตฺวา อคฺคิกฺขนโรว นิพฺพุโต โส สสาวโก
๓๐. สา จ อิทฺธิ โส จ ยโส ตานิ จ ปาเทสุ จกฺกรตฺตานิ. สพฺพํ ตมนฺตรหิตํ นนฺ ริดฺดา สพฺพสงฺขารา
๓๑. ทิปฺกโร ชินฺ สตฺถา นนฺทารามมฺหิ นิพฺพุโต. ตตฺถเวสส ชินฺนุโป ฉตฺตีสฺสพฺเพยฺชโนติ
ทิปฺกรสฺส ภควโต วิโส ปฐฺโม.

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. ทิปฺกรพฺพุทฺธวิโส – วงศ์แห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าทิปฺกร/

๑. ตทา – ในกาลนั้น/ เต – เหล่านั้น/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย] / โภชยิตฺวาน – ให้เสวยแล้ว/
สสงฺฆํ – ผู้เป็นไปกับด้วยพระสงฆ์/ [พฺพุธํ – ยังพระพุทธเจ้า] / โลกนํยํกํ. – ผู้ทรงนำไปซึ่งสัตว์ผู้อาศัยอยู่ใน
โลก/ อุปคจฺฉ – เข้าถึงแล้ว/ สรณํ – ว่าเป็นที่ระลึก/ ตสฺส – พระองค์นั้น/ [พฺพุทฺธสฺส – ของพระพุทธเจ้า] /
ทิปฺกรสฺส – ทรงพระนามว่าทิปฺกร/ สตฺถุโน. – ของพระศาสดา/

๒. สรณาคมนเ – ในการถึงซึ่งที่พึ่ง/ ภณฺจิ – บางคน/ [ชนํ – ยังประชาชน] / นิเวเสสิ – ให้ให้ตั้ง
มันลงแล้ว/ ตถาคโต. – พระตถาคตเจ้า/ ภณฺจิ – บางคน/ [ชนํ – ยังประชาชน] / ปณฺจสุ – ๕ ประการ/ สีเลสุ –
ในศีลทั้งหลาย/ สีเล – ในศีล/ ทสฺวิธเ – ที่มี ๑๐ ประการ/ ปรี. – คนอื่น/

๓. กสฺสจฺจิ – บางคน/ [ชนสฺส – แก่ประชาชน] / เทติ – ย่อมทรงประทาน/ สามณฺญํ – ซึ่งความ
เป็นแห่งสมณะ/ จตุโร – ๔ ประการ/ ผลมุตฺตมเ. – ซึ่งผลที่สูงที่สุดทั้งหลาย/ กสฺสจฺจิ – บางคน/ [ชนสฺส – แก่
ประชาชน] / อสเม – ที่ไม่มีธรรมอย่างอื่นเสมอ/ ธมฺเม – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ เทติ – ย่อมทรงประทาน/ โส –
พระองค์นั้น/ [พฺพุธํ – พระพุทธเจ้า] / ปฏฺฐิสฺสภิกา. – ซึ่งความแตกฉานพร้อมเฉพาะทั้งหลาย/

๔. กสฺสจฺจิ – บางคน/ [ชนสฺส – แก่ประชาชน] / วรสมฺปาตฺติโย – ซึ่งความถึงพร้อมยิ่งที่ประเสริฐ
ทั้งหลาย/ อญฺฐ – ๘ ประการ/ เทติ – ย่อมทรงประทาน/ [พฺพุธํ – พระพุทธเจ้า] / นรทสฺสโก. – ผู้ทรงองอาจ
กว่านรชน/ ติสฺโส – ทรงพระนามว่าตีสสะ/ กสฺสจฺจิ – บางคน/ [ชนสฺส – แก่ประชาชน] / วิชฺชาโย – ยังความรู้
ทั้งหลาย/ ฉฬภณฺญา – ยังความรู้ยิ่งทั้งหลาย ๖ ประการ/ ปเวจฺฉติ. – ย่อมให้หลังไหลไปทั่ว/

๕. เตน – นั้น/ โยเคน – ตามลำดับ/ ชนกาโย – ซึ่งหมู่แห่งประชาชน/ โอวทติ – ย่อมตรัสสอน/
มหามฺหิ. – พระมหามฺหิ/ เตน – เพราะเหตุนี้/ วิตถาริกํ – เป็นคำสอนที่แผ่ไปอย่างกว้างขวาง/ อาสิ – ได้
เป็นแล้ว/ [ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า] / โลกนํสฺส – ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/
สาสนํ. – คำสอน/

๖. มหาหฺนฺสภกฺขนโร – ผู้ทรงมีพระหนุใหญ่/ [พฺพุธํ – พระพุทธเจ้า] / ทิปฺกรสฺสนามโก. – ทรง
พระนามว่าทิปฺกร/ พฺพุ – มีจำนวนมาก/ ชเน – ยังประชาชนทั้งหลาย/ ตารยติ – ย่อมให้ข้ามพ้น/ ปรีโมเจติ
– ย่อมให้หลุดพ้นโดยรอบ/ ทฺคคฺติ. – จากภุมิเป็นที่ไปชั่ว/

๗. โพรเนย์ - ผู้ควรนำไปเพื่อการตรัสรู้/ ขน - ซึ่งประชาชน/ ทิสวา - เห็นแล้ว/ สดสทสเลปี - แม้ที่มี ๑๐๐,๐๐๐ โยชน์เป็นประมาณ/ โยชน. - ในโยชน/ ขณน - โดยขณะเดียว/ อุปคนตวาน - เข้าไปหาแล้ว/ โพเธติ - ย่อมทรงให้รู้/ ต - นั้น/ [ขน - ยังประชาชน] / มหามุณี. - พระมหามุณี/

๘. ปฐมาภิสมเย - ในความบรรลุปพร้อมยิ่ง ครั้งที่ ๑/ พุทโธ - พระพุทธเจ้า/ โภกิสตมโพธิ. - ยังร้อยแห่งภิกขุ ให้รู้แล้ว/ ทุตยาภิสมเย - ในความบรรลุปพร้อมยิ่ง ครั้งที่ ๒/ นาโถ - เป็นผู้ทรงเป็นที่พึง/ นวุติ โภกิมโพธิ. - ยังภิกขุ ๙๐ ให้รู้แล้ว/

๙. ยทา - ในกาลใด/ จ - ก็/ เทวภวนมฺหิ - ในภพของเทวดา/ พุทโธ - พระพุทธเจ้า/ ธมมเทสยิ. - ได้ทรงแสดงแล้ว ซึ่งพระธรรม/ นวุติโภกิสทสสถาน - มี ๙๐,๐๐๐ โภกิเป็นประมาณ/ [เทวมานุสสถาน - แห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย] / ตติยาภิสมโย - ความบรรลุปพร้อมยิ่ง ครั้งที่ ๓/ อหุ. - ได้มีแล้ว/

๑๐. สนนิปาตา - การประชุมพร้อมทั้งหลาย/ ตโย - ๓ ครั้ง/ อาสุ - ได้เป็นแล้ว/ ทิปังกรสส - ทรงพระนามว่าที่ปังกร/ สตถุโน. - แก่พระศาสดา/ โภกิสตสทสสถาน - มี ๑๐๐,๐๐๐ โภกิเป็นประมาณ/ [สตทาน - แห่งสัตว์ทั้งหลาย] / ปฐโม - ครั้งที่ ๑/ อาสิ - ได้มีแล้ว/ สมากโม. - การมาพร้อม/

๑๑. ปุน - อีก/ นารทภูมฺหิ - ที่ยอดแห่งภูเขาชื่อว่านารทะ/ ปวิเวกคเต - เสด็จถึงแล้วซึ่งความเสียบสังค/ ชิน. - ครั้นเมื่อพระชินเจ้า/ [ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย] / ชินาสวา - เป็นผู้มียกเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วสิ้นแล้ว/ วิตมลา - เป็นผู้มียมลินไปปราศแล้ว/ สมิสุ - ประชุมกันแล้ว/ สตโภกियो. - สิ้นภิกขุ ๑๐๐ ทั้งหลาย/

๑๒. ยมฺหิ - ไต/ กาล. - ในกาล/ มหาวิโร - ผู้ทรงกล้าหาญมาก/ [พุทโธ - พระพุทธเจ้า] / สุตสสนสิลฺลจุเจ. - ที่ยอดแห่งภูเขาชื่อว่าสุทสสนะ/ นวโภกิสทสเสหิ - ด้วยภิกษุ ๙๐,๐๐๐ โภกิทั้งหลาย/ ปวารเรสิ - ทรงปวารณาแล้ว/ มหามุณี. - ผู้ทรงเป็นพระมหามุณี/

๑๓. ทสวีสทสสถาน - มี ๒๐๐,๐๐๐ เป็นประมาณ/ [เทวมานุสสถาน - แห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย] / ธมฺมาภิสมโย - ความบรรลุปพร้อมยิ่งซึ่งพระธรรม/ อหุ. - ได้มีแล้ว/ เอกทวินัน - ๒ คนในหนึ่งครั้ง/ [เทวมานุสสถาน - แห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย] / อภิสมยา - ความบรรลุปพร้อมยิ่งทั้งหลาย/ คณนาโต - โดยการนับ/ อสงฺขียา. - เป็นการบรรลุปที่พึงนับไม่ได้/

๑๔. วิตถาริก - เป็นคำสอนที่แผ่ไปอย่างกว้างขวาง/ พาหุขณฺญ - เป็นคำสอนที่ควรรู้กันโดยมาก/ อิทธิ - เป็นคำสอนที่สำเร็จแล้ว/ ฝิต - เป็นคำสอนที่รุ่งเรืองแล้ว/ อหุ - ได้เป็นแล้ว/ ตทา. - ในกาลนั้น/ ทิปังกรสส - ทรงพระนามว่าที่ปังกร/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาสน - คำสอน/ สุวิโสธิต. - ให้หมดจดโดยพิเศษดีแล้ว/

๑๕. จตตาริสทสสถาน - มี ๔,๐๐๐,๐๐๐ เป็นประมาณ/ [ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย] / ฉฬภิญญา - เป็นผู้มีความรู้ยิ่งทั้งหลาย ๖ ประการ/ มหิทฺธิกา. - เป็นผู้มียุทธมาก/ ทิปังกร - ทรงพระนามว่าที่ปังกร/ โลกวิฑู - ผู้ทรงรู้ซึ่งโลกโดยปกติ/ [พุทโธ - ซึ่งพระพุทธเจ้า] / ปริวารเณติ - ย่อมห้อมล้อม/ สพฺพทา. - ในกาลทุกเมื่อ/

๑๖. เย เกจิ - เหล่าใดเหล่าหนึ่ง/ [ขนา - ประชาชนทั้งหลาย] / เตน - นั้น/ สมเยน - โดยสมัย/ ขนฺนติ - ย่อมละทิ้ง/ มานุส - ที่เป็นของมีอยู่ของมนุษย์/ ภว. - ซึ่งภพ/ อปตฺตมานสา - เป็นผู้มีความเป็นแห่งพระอรหันต์ที่มีอยู่ในใจที่ไม่บรรลุปแล้ว/ เสขา - เป็นพระเสขะ/ ครหิตา - เป็นผู้อันบุคคลติเตียนแล้ว/ ภวนฺติ - ย่อมเป็น/ [ขนา - ประชาชนทั้งหลาย] / เต. - เหล่านั้น/

๑๗. สุบุผิต - แพร่หลายดีแล้ว/ ปาวจัน - คำสอนที่เป็นประธาน/ อรหันเตติ - ด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย/ ตาทิหิ. - ผู้คงที่/ ชีณาสเวติ - ผู้มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วสิ้นแล้ว/ วิมเลติ - ผู้มีมลทินไปปราศแล้ว/ อุปโสภติ - ย่อมเข้าไปงดงาม/ สพพทา. - ในกาลทุกเมื่อ/

๑๘. นคร - พระนคร/ รมมวตี นาม - ชื่อว่ารัมมวตี/ สุเทโว นาม - ทรงพระนามว่าสุเทพ/ ขตติโย. - กษัตริย์/ [เทวี - พระเทวี] / สุมธธา นาม - ทรงพระนามว่าสุมธธา/ ชนิกา - เป็นพระชนนี/ ทิปังกรสส - ทรงพระนามว่าทิปังกร/ สตุณโน. - ของพระศาสดา/

๑๙. ทสวสสสสทานิ - ตลอด ๑๐,๐๐๐ ปีทั้งหลาย/ อคาร - ซึ่งเรือน/ อหุม - ครอบครอง/ โส - นั้น/ [โพธิสโต - พระโพธิสัตว์] / วสิ. - ประทับอยู่แล้ว/ หสา - หงส์ทั้งหลาย/ โภยจา - นกกระเรียนทั้งหลาย/ มยุรา จ - นกยูงทั้งหลาย ด้วย/ ตโย - ๓ จำพวก/ ปาสาทมุตตมา.

๒๐. ติณิสตสสทานิ - มี ๓๐๐,๐๐๐ นางเป็นประมาณ/ นาริโย - นารีทั้งหลาย/ สมลกตา. - เป็นผู้ที่ประดับดีแล้ว/ ปทุมา นาม - ทรงพระนามว่าปทุม/ สา - นั้น/ นาริ - นารี/ อสภกขณโร - ทรงพระนามว่าอัสภกขณร/ อตรโฆ. - พระโอรสผู้เกิดแต่พระอูระ/

๒๑. นิमितเต - ซึ่งนิमितทั้งหลาย/ จตุโร - ๔ ประการ/ ทิสวา - เห็นแล้ว/ หตถิยาเนน - ด้วยพาหนะคือช้าง/ หตถิยาเนน - ด้วยพาหนะคือช้าง/ นิขุขมิ. - เสด็จออกแล้ว/ อนุทสสมาทานิ - ตลอด ๑๐ เดือนโดยไม่หย่อนทั้งหลาย/ ปธาน - ซึ่งความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อนทั้งหลาย/ ปททิ - เริ่มตั้งไว้ก่อนแล้ว/ ชิโน. - พระชินเจ้า/

๒๒. ปธานจาริ - โดยการประพาสซึ่งความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อน/ จริตวาน - ประพาสแล้ว/ อพุขมิ - ได้ตรัสรู้แล้ว/ มานส - ซึ่งใจ/ มุณี. - พระมุณี/ พรหมนา - อันพรหม/ ยาจิโต - เป็นผู้กราบทูลขอร้องแล้ว/ สนโต - เป็นอยู่/ ทิปังกร - ทรงพระนามว่าทิปังกร/ มหามุณี. - พระมหามุณี/

๒๓. วตติ - ให้หมุนไปแล้ว/ จกภ - ยังกงล้อ/ มหาวิโร - เป็นผู้ทรงกล้าหาญมาก/ นนทาราม - ในนันทาราม/ วสิ - ประทับอยู่แล้ว/ ชิโน. - พระชินเจ้า/ นิสินโน - ทรงประทับนั่งแล้ว/ สิริสมุลลหิ - ที่โคนแห่งต้นซีก/ อกา - ได้ทรงกระทำแล้ว/ ดิตถิยมททณ. - ซึ่งการปราบปรามซึ่งเดียรฉัตร/

๒๔. สุมงคโล จ - พระเถระชื่อว่าสุมังคะ ด้วย/ ติสโส จ - พระเถระชื่อว่าติสสะ ด้วย/ อหฺล - ได้เป็นแล้ว/ อคฺคสาวกา. - เป็นสาวกผู้ล้ำเลิศ/ สาคโต นามุฏฐาโก - ภิกษุชื่อว่าสาคตะ เป็นผู้เข้าไปบำรุง/ ทิปังกรสส - ทรงพระนามว่าทิปังกร/ สตุณโน. - ของพระศาสดา/

๒๕. นนทา เจว - พระเถระชื่อนันทา ด้วยนั้นแล/ สุนนทา จ - พระเถระชื่อว่าสุนันทา ด้วย/ อหฺล - ได้เป็นแล้ว/ อคฺคสาวิกา. - เป็นสาวิกาล้ำเลิศ/ โพธิ - ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้/ ตสฺส - พระองค์นั้น/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ โลเกหิ - ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ ขเนหิ - อันประชาชนทั้งหลาย/ 'ปิปฺลิต' - ว่า 'ต้นไม้เลียบ' ดังนี้/ ปุจฺจติ. - ย่อมกล่าวเรียกก่อน/

๒๖. ตปฺสสกลิกา นาม - ชื่อว่าตปฺสสอุบาสกและภักติกอุบาสกทั้งหลาย/ อหฺล - ได้เป็นแล้ว/ อคฺคปฺฐกา. - เป็นเข้าไปบำรุงผู้ล้ำเลิศ/ สิริมา - สิริมาอุบาสิกา/ โภณา - โสณาอุบาสิกา/ อุฏฺฐิกา - เป็นผู้เข้าไปบำรุง/ ทิปังกรสส - ทรงพระนามว่าทิปังกร/ สตุณโน. - ของพระศาสดา/

๒๗. อสฺสิตหตฺตมฺพเพโร - เป็นผู้มีส่วนสูง ๘๐ ศอก/ ทิปังกร - ทรงพระนามว่าทิปังกร/ มหามุณี. - พระมหามุณี/ โสภติ - ย่อมทรงงดงาม/ ทิปุฏฺโขว - เพียงดังต้นพุกษาประทีป/ สาธราชาว - เพียงดังราชาแห่งไม้สาละ/ มุลฺลิต. - บานสะพรั่งแล้ว/

๒๘. สตสสสสทานิ - มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีเป็นประมาณ/ อายุ - อายุ/ ตสฺส - พระองค์นั้น/ [พุทฺธสส - ของพระพุทฺธเจ้า] / มหฺลโน. - ผู้ทรงแสวงหาซึ่งคุณที่ยิ่งใหญ่โดยปกติ/ ดาวตา - ด้วยกาลที่มี

ประมาณเพียงนั้น/ **ติฏฐมาโน** – ทรงดำรงพระชนม์อยู่/ **โส** – พระองค์นั้น/ [**พุทโธ** – พระพุทธรเจ้า] / **ตาเรลิ** – ให้ข้ามไปแล้ว/ **ชนต** – ยังหมู่แห่งประชาชน/ **พทฺ** – มาก/

๒๙. โขติยิตวาน – ให้โชติช่วงแล้ว/ **สทมม** – ซึ่งธรรมของสัตว์บุรุษ/ **สนตาเรตวา** – ให้ข้ามไปพร้อมกันแล้ว/ **มหาชน** – ยังประชาชนหมู่ใหญ่/ **ชลิตวา** – ทรงรุ่งเรืองแล้ว/ **อคคิกขนโธว** – เพียงดังกองแห่งไฟ/ **นิพพุโต** – ดับลงแล้ว/ **โส** – พระองค์นั้น/ [**พุทโธ** – พระพุทธรเจ้า] / **สสาวโก** – เป็นผู้เป็นไปกับด้วยพระสาวก/

๓๐. สา จ – นั้น ด้วย/ **อิทธิ** – ฤทธิ์/ **โส จ** – นั้น ด้วย/ **ยโส** – ยศ/ **ตานิ จ** – เหล่านั้น ด้วย/ **ปาเทสุ** – ใกล้พระบาททั้งหลาย/ **จกกรตนาณิ** – จักรัตนะทั้งหลาย/ **สพพิ** – ทั้งปวง/ **ตมบุตรหิต** – วัตถุนั้นตั้งอยู่ในที่อื่นแล้ว/ **นनु** – มิใช่หรือ/ **ริตดา** – เป็นสภาพว่างเปล่า/ **สพพสงขาร** – สังขารทั้งปวงทั้งหลาย/

๓๑. ที่ปงกร – ทรงพระนามว่าที่ปงกร/ **ชิน** – พระชินเจ้า/ **สตา** – พระศาสดา/ **นันทารามม** – ในนันทาราม/ **นิพพุโต** – เป็นผู้ดับแล้ว/ **ตตเถวสส** – ณ นันทารามนั้นนั่นแล ของพระศาสดาพระองค์นั้น/ **ชินญโป** – พระสกุญฺของพระชินเจ้า/ **ฉตตีสุพเพโยชนิติ** – เป็นที่สูง ๓๖ โยชน์” ดังนี้แล/

ที่ปงกรสส – ทรงพระนามว่าที่ปงกร/ **ภควโต** – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **วโส** – วงศ์/

ปฐโม – ที่ ๑/ [**นิฏฐิต** – จบแล้ว] /

๓. การแปลโดยความ

๓. พุทธวงศ์

๑. ที่ปงกรพุทธวงศ์ ว่าด้วยพระประวัติของพระที่ปงกรพุทธเจ้า

[๑] ครั้งนั้น ขนเหล่านั้นทูลนิมนต์พุทธเจ้าพระนามว่าที่ปงกร ทรงเป็นผู้นำสัตว์โลกพร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ให้เสวยและฉันแล้ว ได้ถึงพระศาสดาพระนามว่าที่ปงกรพระองค์นั้นเป็นสรณะ

[๒] พระตถาคตให้คนบางคนตั้งอยู่ในสรณคมน์ ให้คนบางคนตั้งอยู่ในศีล ๕ ให้คนบางคนตั้งอยู่ในศีล ๑๐

[๓] ทรงประทานสามัญผล ๔ อันสูงสุดให้แก่คนบางคน ทรงประทานธรรมที่ไม่มีธรรมอย่างอื่นเสมอเหมือน คือ ปฏิสัมภिताให้แก่คนบางคน

[๔] พระตถาคตผู้่ออาจกว่านรชน ทรงประทานสมบัติที่ประเสริฐ ๘ ประการให้แก่คนบางคน ทรงประทานวิชา ๓ อภิญญา ๖ ให้แก่คนบางคน

[๕] พระมหารัณีย่อมตรัสสอนหมู่ชนตามลำดับนั้น เพราะเหตุที่ศาสนาของพระโลกนาถ จึงแผ่ไปอย่างกว้างขวาง

[๖] พระศาสดาพระนามว่าที่ปงกร ผู้ทรงมีพระหนุใหญ่ และพระวรกายงดงาม ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นได้เป็นจำนวนมาก ทรงปลดปล่อยจากทุกข์

[๗] พระมหารัณีย่อมทรงเห็นชนที่ควรแนะนำให้ตรัสรู้ได้ แม้ในที่ไกลถึง ๑๐๐,๐๐๐ โยชน์ ก็เสด็จไปเพียงชั่วขณะเดียว ทรงช่วยผู้นั้นให้ตรัสรู้

[๘] ในการบรรลุลหฺรรม(การตรัสรู้ธรรม) ครั้งที่ ๑ พระพุทธรเจ้าทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ ๑๐๐ โกฏิ ให้บรรลุลหฺรรม ในการบรรลุลหฺรรมครั้งที่ ๒ พระผู้เป็นที่พึ่ง ทรงช่วยเทวดาและมนุษย์ ๙๐ โกฏิให้บรรลุลหฺรรม

[๙] และในคราวที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงธรรมในเทพพิภพ ได้มีเทวดา ๙๐,๐๐๐ โกฏิ ได้บรรลุลหฺรรมครั้งที่ ๓

[๑๐] พระศาสดาพระนามว่าทีปังกร ได้มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง สาวกประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ โกฏิ มาประชุมกันเป็นครั้งที่ ๑

[๑๑] เมื่อพระชินเจ้าประทับอยู่ในสถานที่อันสงัด ที่ยอดภูเขานารทะ พระชีนาสพผู้ปราศจากมลทินประมาณ ๑๐๐ โกฏิ มาประชุมกัน

[๑๒] ในกาลใด พระมหาวิรเจ้าผู้ทรงเป็นพระมหามุนี ทรงปวารณาออกพรรษา พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ ๙๐,๐๐๐ โกฏิ ที่ยอดเขาสุทิสสนะ สมัยนั้น เราเป็นขณิกผู้มีตบะแก่กล้า สำเร็จอภิญญา ๕๑ เหาะไปในอากาศได้

[๑๓] เทวดาและมนุษย์ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ได้บรรลุลุธรรม การบรรลุลุธรรมครั้งละองค์สององค์นับจำนวนไม่ถ้วน

[๑๔] ครั้งนั้น พระศาสนาของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าทีปังกร แผ่ไพศาล มีคนรู้มาก เจริญแพร่หลาย สะอาด บริสุทธิ์

[๑๕] ภิกษุประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ รูป ล้วนได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก แวดล้อมพระผู้มีพระภาคพระนามว่าทีปังกร ผู้ทรงรู้แจ้งโลกในกาลทั้งปวง

[๑๖] สมัยนั้น ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ไม่ได้บรรลุลุรหัตตผล เป็นพระเสขะละมุนุษยภูมิไป ชนเหล่านั้นย่อมถูกติเตียน

[๑๗] ศาสนาแพร่หลาย งดงามด้วยพระอรหันตชีนาสพ ผู้คงที่ ปราศจากมลทิน ในกาลทั้งปวง

[๑๘] เมืองชื่อว่ารัมมวดี กษัตริย์พระนามว่าสุเทพ เป็นพระชนก พระเทวีพระนามว่าสุเมธาเป็นพระชนนีของพระศาสดาพระนามว่าทีปังกร

[๑๙] พระชินเจ้าทรงครองขรรवासอยู่ ๒๐,๐๐๐ ปี ทรงมีฝูงหงส์ นกกระเรียน นกยูงมากมาย มีปราสาทที่อุดมอยู่ ๓ หลัง

[๒๐] มีนางสนมกำนัล ๓๐๐,๐๐๐ นาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสีพระนามว่าปทุมมา พระราชโอรสพระนามว่าอุสภขันธกุมาร

[๒๑] พระชินเจ้าทรงเห็นนิมิต ๔๑ ประการ จึงทรงราชพาหนะคือช้างออกผนวชแล้ว ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม(จึงได้บรรลุลุพระโพธิญาณ)

[๒๒] ครั้นทรงบำเพ็ญความเพียรเสร็จแล้ว ก็ได้ตรัสรู้สัมโพธิญาณ พระมหามุนีพระนามว่าทีปังกร ผู้อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว

[๒๓] พระมหาวิรชินเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักร แล้วประทับอยู่ในนันทาราม ประทับนั่งที่โคนต้นชีก ทรงปราบปรามเดียรฉัตร

[๒๔] พระสุมังคลเถระและพระติสสเถระเป็นพระอัครสาวก พระสาครเถระเป็นอุปัฏฐากของพระศาสดาพระนามว่าทีปังกร

[๒๕] พระนันทาเถรีและพระสุนันทาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ชาวโลกเรียกว่า ต้นเลียบ

[๒๖] ตปัสสุบาสกและภัลลิกอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก สิริมาอุบาสิกาและโสณอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา

[๒๗] พระมหามุนีพระนามว่าทีปังกร ทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก ทรงงดงามดั่งต้นพุกษา ประทีป ดั่งต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง พระองค์ทรงมีพระรัศมีแผ่ช้านอก ๑๐ โยชน์โดยรอบ

[๒๘] พระองค์ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงมีพระชนมายุประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ทรงดำรงอยู่นานเพียงนั้น ทรงช่วยเหลือชนให้ข้ามพ้น(สังสารวัฏ)ได้เป็นจำนวนมาก

[๒๙] พระองค์พร้อมทั้งสาวกประกาศพระสัทธรรมให้รุ่งเรือง ช่วยมหาชนให้ข้ามพ้นได้ แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพานเหมือนกองไฟที่ลุกโพล่งแล้วดับไป

[๓๐] พระองค์ทรงมีพระฤทธิ์ มีพระยศ พร้อมทั้งจักรวรรณะที่พระยุคลบาท ทุกอย่างล้วนอันตรธานไปหมดแล้ว สังขารทั้งปวงเป็นสภาพว่างเปล่าหนอ

[๓๑] พระชินสาสดาพระนามว่าที่ปึงกรเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ณ นันทาราม พระสฤปอันประเสริฐของพระชินเจ้าพระองค์นั้น สูง ๓๖ โยชน์ ณ นันทารามนั้น พระสฤปบรรจุบาตร จีวร บริหาร และเครื่องบริโภคน้ำของพระองค์ผู้ศาสดา ที่โคนต้นโพธิ์ในกาลนั้นสูง ๓ โยชน์

ที่ปึงกรพุทธวงศ์ที่ ๑ จบ^๓

สรุป

พุทธวงศ์เป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้พระสารีบุตรและพระสงฆ์ฟังเกี่ยวกับความเป็นมาของพระองค์และพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ เนื้อหาหลักมีดังนี้:

๑. **การแสดงอิทธิฤทธิ์และการแสดงพุทธวงศ์:** พระพุทธเจ้าทรงแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้พระญาติและพุทธบริษัทยอมรับพระองค์ จากนั้นพระองค์ทรงเล่าเรื่องราวของพระพุทธเจ้าโคดม ตั้งแต่การเป็นสุเมธดาบสไปจนถึงการบรรลุพระโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๒๕

๒. **สุเมธกถา:** พระพุทธเจ้าทรงเล่าถึงพระชาติที่ท่านเป็นสุเมธดาบส สละทรัพย์ออกผนวช และบำเพ็ญบารมีจนได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าที่ปึงกรว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

๓. **ลำดับพุทธวงศ์:** พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงพระพุทธเจ้า ๒๕ พระองค์ รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าองค์ต่างๆ และเหตุการณ์สำคัญในอดีตชาติที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญบารมี

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. **การบำเพ็ญบารมีอย่างต่อเนื่อง:** การบรรลุพระโพธิญาณของพระพุทธเจ้าโคดมไม่ใช่เรื่องง่าย ท่านต้องบำเพ็ญบารมีมาหลายกัป ในการเป็นสุเมธดาบส ท่านต้องเสียสละอย่างสูงส่งและยิ่งใหญ่ อาจเป็นบทเรียนที่สอนให้เราเข้าใจว่าการบำเพ็ญบารมีต้องใช้ความมุ่งมั่นและความอดทนอย่างมาก

๒. **ความสำคัญของการอุทิศตน:** สุเมธดาบสที่ยอมทอร่างเป็นสะพานให้พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์เหยียบข้ามไปแสดงถึงความอุทิศตนเพื่อประโยชน์สูงสุด ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการเสียสละเพื่อความดีงามและการช่วยเหลือผู้อื่น

๓. **การยอมรับพระธรรม:** การแสดงอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธเจ้าที่กรุงกบิลพัสดุ์มีเป้าหมายเพื่อให้พระญาติและผู้คนเห็นความจริงและยอมรับพระธรรม การยอมรับพระธรรมและลดทิฏฐิมานะเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการปฏิบัติธรรมของเรา

๔. **การศึกษาและเข้าใจประวัติศาสตร์:** การศึกษาพุทธวงศ์ช่วยให้เราเข้าใจลำดับของพระพุทธเจ้าและการบำเพ็ญบารมีที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติธรรมของเราในปัจจุบัน

การเรียนรู้จากพุทธวงศ์ทำให้เราเห็นความต่อเนื่องและความสำคัญของการบำเพ็ญบารมีในพุทธศาสนา และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมและพัฒนาจิตใจของเราได้

^๓ พ. อป. (ไทย) ๓๓/๑-๓๓/๕๙๒-๕๙๖.

บทที่ ๔

จริยาปิฎก - การบำเพ็ญทานบารมี

จริยาปิฎกเป็นหนึ่งในคัมภีร์ที่สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ การศึกษาจริยาปิฎกช่วยให้เราเห็นถึงวิถีทางการปฏิบัติที่นำไปสู่การบรรลุพระโพธิญาณ ผ่านการสละความสุขส่วนตัวและการเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

ในจริยาปิฎกนี้ แบ่งออกเป็นสามวรรคหลัก ได้แก่ อภิตตวรรค, สีลวรรค, และ เนกขัมมวรรค โดยในแต่ละวรรคจะเน้นการบำเพ็ญบารมีในรูปแบบต่างๆ ที่พระโพธิสัตว์ได้ปฏิบัติ ในส่วนแรกของอภิตตวรรค (อภิตตจริยา) พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญบารมีด้วยการให้ทานและการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ โดยไม่หวังผลตอบแทนทางโลก เช่น การสละชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือการให้ทานอย่างสุดกำลัง เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการได้รับพระโพธิญาณ

สีลวรรคในวรรคที่สองนั้นเน้นการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด แม้จะต้องเผชิญกับความยากลำบาก พระโพธิสัตว์ได้แสดงให้เห็นถึงความอดทนและความสละในการรักษาศีลเป็นหลัก ในขณะที่เนกขัมมวรรคในวรรคที่สามเกี่ยวข้องกับการออกผนวชและการละทิ้งโลกีย์เพื่อแสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร

จริยาปิฎกไม่เพียงแต่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ แต่ยังสอนให้เรารู้จักการยอมรับความยากลำบากและการเสียสละเพื่อการพัฒนาจิตใจและการบรรลุความรู้สูงสุด บทเรียนเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้เราเดินตามรอยพระโพธิสัตว์ในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและมุ่งมั่นต่อการบรรลุพระโพธิญาณในปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องราวเหล่านี้จึงไม่เพียงแต่ทำให้เราสามารถเข้าใจการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ แต่ยังเป็นการเตือนใจให้เราสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและก้าวไปสู่ความหลุดพ้นได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่าง

๑. บาลี

จริยาปิฎกปาฬิ

๑. อภิตตวรรค

๑. อภิตตจริยา

๑. “กบฺเป จ สตสฺสเส จตุโร จ อสงฺขิเย. เอตถนตเร ยํ จริตํ สพฺพํ ตํ โพธิปาจณํ”
๒. “อติตกบฺเป จริตํ ฐปยิตฺวา ภาวณเว. อิมมฺหิ กบฺเป จริตํ ปวกฺขิสฺสํ สุโณหิ เมฯ”
๓. “ยथा อหิ พุทธารณฺญे สุณฺญे วิปิกานเน. อชฺโณคาเหตฺวา วิหฺรามิ อภิตฺติ นาม ตาปโสฯ”
๔. “ตथा มํ ตปเตเชน สนนตฺโต ติตฺติวาทิ. ธาเรนฺโต พุทธาภินวณฺณํ ภิกฺขาย มํ อุปากมิฯ”
๕. “ปวนา อาภตํ ปณฺณํ อเตลลยจ อโลณิกํ. มม ทฺวาเร ฐิตํ ทิสฺวา สกฺกาเหว อากิริฯ”
๖. “ตสฺส ทตฺวานํ ปณฺณํ นิภฺกฺขชิตฺวาน ภาชนํ. ปุเนสนํ ชหิตฺวาน ปาวีสํ ปณฺณสาลกํ”
๗. “พุตฺติยมปิ ตตฺติยมปิ อุปกฺคณฺธิ มมนตฺติกํ. อกมปิโต อนฺลลโค เอวเมวมาทาสหํ”
๘. “น เม ตปฺปจฺจยา อตฺถิ สรรีรสมิ วิวณฺณิยํ. ปิตฺติสฺเสน รติยา วิตฺตินาเมมิ ตํ ทิวั”
๙. “ยถิ มาสมปิ ทเวมาสํ ทกฺขิณฺณยํ วรํ ลเภ. อกมปิโต อนฺลลโน ทเทยํ ทานมุตตมํ”

๑๐. “น ตสฺส ทานํ ทพฺพาน ยสํ ลาภญจ ปตฺถยิ. สพฺพญฺญตํ ปตฺถยาโน ตานิ กมฺมานิ อาจริ”นติฯ
อภิตฺติจิริยํ ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑. อภิตฺติวคฺโค - หมวกเป็นเครื่องแสดงซึ่งดาบสชื่อว่าอภิตฺติ/

๑. อภิตฺติจิริยา - ความประพฤติของดาบสชื่อว่าอภิตฺติ/

๑. “กบฺเป จ - สั้นกับทั้งหลาย ด้วย/ สตสฺสเส - มี ๑๐๐,๐๐๐ เป็นประมาณ/ จตุโร จ - ๔
อสงไขย ด้วย/ [กาล - สั้นกาลทั้งหลาย] / อสงฺขิเย. - ที่พึงนับไม่ได้/ เอตฺถนฺตเร - ในระหว่างนั้น/ ยํ - ไค/
จริตํ - ความประพฤติ/ ตํ สพฺพํ - ทั้งหมดนั้น/ [จริตํ - ความประพฤติ] / โพรธิปาจณํ. - เป็นเครื่องยังการตรัส
รู้ให้สุก/

๒. “อติตฺกบฺเป - ในกบที่ล่วงไปแล้ว/ จริตํ - ซึ่งความประพฤติ/ ฐูปยิตฺวา - ยกเว้น/ ภวาทเว. -
ในภavn้อยและภavnใหญ่/ อิมฺมํ - นี้/ กบฺเป - ในกบ/ จริตํ - ซึ่งความประพฤติ/ ปวฺกขิสฺสํ - จักบอก/ [ตฺวํ -
เธอ] / สุโณหิ - จงสดับเถิด/ [วจณํ - ซึ่งคำพูด] / เม. - ของข้าพเจ้า/

๓. “ยทา - ในกาลใด/ อหํ - ข้าพเจ้า/ พุรฺรหารณญฺเ - ในป่าใหญ่/ สฺสญฺเ - ที่ว่างเปล่า/ วิปิน
กานเน. - ในหมู่ไม้ที่เป็นป่าทึบ/ อหฺโณคาเหตุวา - หยั่งลงเฉพาะแล้ว/ วิหรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ อภิตฺติ นาม
- ชื่อว่าอภิตฺติ/ ตาปโส. - เป็นดาบส/

๔. “ตทา - ในกาลนั้น/ มํ - ซึ่งข้าพเจ้า/ ตปเตเชน - ด้วยเดชแห่งความประพฤติซึ่งตบะ/ สนฺตโต
- เป็นผู้มิตนที่สงบแล้ว/ ติทฺติวาทิ. - เป็นผู้เป็นใหญ่ในภavnชื่อว่าไตรทศ/ ธาเรนฺโต - ทรงไว้ด้วย/ พ
ราหมณญฺณ - ซึ่งเพศแห่งพราหมณ์/ ภิกฺขุยา - ด้วยการขอ/ มํ - ซึ่งข้าพเจ้า/ อุปาคมิ. - ได้เข้าถึงแล้ว/

๕. “ปวฺนา - จากป่าทึบ/ อาภตํ - ที่นำมาแล้ว/ ปณฺณํ - ซึ่งไปไม้/ อเตลญจ - ที่ไม่มีน้ำมัน ด้วย/
อลฺลณฺกํ. - ที่มีรสเค็มหามิได้/ มม - ของข้าพเจ้า/ ทฺวาเร - ที่ใกล้ประตู/ ฐิตํ - ผู้ดำรงอยู่แล้ว/ [อินฺทพ
ราหมณํ - ซึ่งพราหมณ์ชื่อว่าอินฺท] / ทิสฺวา - เห็นแล้ว/ สกฺกาเหเน - ที่เป็นไปกับด้วยภาษาชนะ/ อาภริ. -
เกลี้ยลงทั่วแล้ว/

๖. “ตสฺส - ผู้นั้น/ [อินฺทพฺราหมณสฺส - แก่พราหมณ์ชื่อว่าอินฺท] / ทตฺวานหํ - ครั้นให้แล้ว
ข้าพเจ้า/ ปณฺณํ - ซึ่งไปไม้/ นิฏฺขุชิตฺวาน - คว่าลงแล้ว/ ภาชนํ. - ซึ่งภาษาชนะ/ ปุเนสนํ - ซึ่งการแสวงหา
อีก/ ชหิตฺวาน - ละออกแล้ว/ ปาวิสฺสี - เข้าไปก่อนแล้ว/ ปณฺณสาลกํ. - สู่ศาลาที่มุงบังแล้วด้วยไปไม้/

๗. “พุตฺติมฺปิ - แม้ในวันที่ ๒/ ตตฺติมฺปิ - แม้ในวันที่ ๓/ อุปคฺคณฺธิ - เสด็จเข้าไปแล้ว/ มมนฺตํ. -
สู่ที่ใกล้ของข้าพเจ้า/ อภมฺปิโต - เป็นผู้ไม่หวั่นไหวแล้ว/ อนฺนลคฺโค - เป็นผู้ไม่ยึดมั่นแล้ว/ เอวเมวมาทาสหํ. -
ข้าพเจ้า ได้ถวายแล้ว อย่างนั้นนั่นแล/

๘. “น - หามิได้/ เม - ของข้าพเจ้า/ ตปฺปจฺจยา - เพราะการอดอาหารนั้นเป็นปัจจัย/ อตฺถิ - มี
อยู่/ สรริสฺมึ - ในสรีระ/ วิวณฺณิ. - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีผิวพรรณเปลี่ยนแปลง/ ปิตฺตฺเชน - ด้วยความอึด
ใจ ความสุข/ รติยา - ด้วยความยินดี/ วิตฺตินาเมมิ - ให้น้อมล่งไปโดยพิเศษอยู่/ ตํ - นั้น/ ทิ. - ยังวัน/

๙. “ยทิ - ฌิว่า/ มาสฺมปิ - ตลอด ๑ เดือนบ้าง/ ทฺเวมาสํ - ตลอด ๒ เดือน/ ทกฺขิณฺเยยํ - ผู้
สมควรซึ่งทักษิณา/ [ปุคฺคํ - ซึ่งบุคคล] / วรํ - ผู้ประเสริฐ/ ลภ. - พึงได้/ อภมฺปิโต - เป็นผู้ไม่หวั่นไหวแล้ว/
อนฺนลฺโล - เป็นผู้ไม่ท้อใจแล้ว/ ทเทยํ - พึงให้/ ทานมฺตฺตมํ. - ซึ่งวัตถุที่ควรถวายที่สูงที่สุด/

๑๐. “น - หามิได้/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [อินฺทพฺราหมณสฺส - แก่พราหมณ์ชื่อว่าอินฺท] / ทานํ - ซึ่ง
วัตถุที่ควรถวาย/ ทพฺพาน - ให้อยู่/ ยสํ - ซึ่งยศ/ ลาภญจ - ซึ่งการได้ ด้วย/ ปตฺถยิ. - บรรณาแล้ว/

สพพลญัต – ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้ซึ่งธรรมทั้งปวงโดยปกติ/ ปตถยาโน – ผู้ปรารถนาอยู่/ ตานิ – เหล่านั้น/ กมฺมานิ – ซึ่งกรรมทั้งหลาย/ อาจริ”นติ. – ได้ประพจน์แล้ว”ดังนี้แล/
อภิตติจริย – อภิตติจริยา/ ปฐม. – ที่ ๑/ [นิมฺมิตฺ – จบแล้ว] /

๓. การแปลโดยความ

๑. อภิตติวรค หมายความว่าด้วยอภิตติดาบสเป็นต้น

๑. การบำเพ็ญทานบารมี

๑. อภิตติจริยา ว่าด้วยจริยาของอภิตติดาบส

[๑] ใน ๔ อสงไขยแสนกัป ความประพจน์ใดในระหว่างนี้ ความประพจน์นั้นทั้งหมด เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณ

[๒] เราจักเว้นความประพจน์ในภพน้อยภพใหญ่ในกัปที่ล่วงแล้วเสีย จักบอกความประพจน์ในกัปนี้ เธอจงฟังเรา

[๓] เราเป็นดาบสมีนามว่าอภิตติ เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าใหญ่ที่ว่างเปล่า สงัดเงียบปราศจากเสียงอื้ออึงในกาลใด

[๔] ในกาลนั้น ด้วยเดชแห่งความประพจน์ดีบะของเรา ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่ในดาวดึงส์เทวโลก ทรงร้อนพระทัย แปลงร่างเป็นพราหมณ์ เข้ามาหาเราเพื่อการศึกษา

[๕] เราได้เห็นอินทพราหมณ์มายืนอยู่ใกล้ประตูบรรณศาลาของเรา จึงหยิบใบหมากเฒ่าที่เรานำมาจากป่า ซึ่งไม่มีน้ำมันทั้งไม่มีรสเค็ม มอบให้จนหมดพร้อมทั้งภาชนะ

[๖] เราครั้นให้ใบหมากเฒ่าแก่อินทพราหมณ์นั้นแล้ว จึงคว้าภาชนะ ละการแสวงหาใหม่ เข้าไปยังบรรณศาลา

[๗] แม้ในวันที่ ๒ ที่ ๓ อินทพราหมณ์ก็เข้ามายังสำนักของเรา เราไม่หวั่นไหว ไม่ยึดมั่น ได้ให้ไปเหมือนอย่างนั้น

[๘] ในสรีระของเรามีผิวพรรณไม่เปลี่ยนแปลง เพราะการอดอาหารนั้นเป็นปัจจัยเลย เรายังยังอยู่ตลอดวันนั้น ๆ ด้วยปิติ สุข และความยินดี

[๙] ถ้าเราพึงได้ทักษิณียบุคคลที่ประเสริฐ แม้เดือนหนึ่ง สองเดือน เราก็ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อใจ พึงให้ทานอันอุดม

[๑๐] เมื่อเราให้ทานแก่อินทพราหมณ์นั้น เราจะได้ปรารถนายศและลาภก็หามิได้ แต่เราปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณเท่านั้น จึงได้ประพจน์กรรมเหล่านั้น ฉะนั้นแล

อภิตติจริยาที่ ๑ จบ^๔

^๔ ขุ. อป. (ไทย) ๓๓/๑-๑๐/๗๒๗-๗๒๘.

สรุป

๑. อภิตติวรรค

- **อภิตติจริยา:** พระโพธิสัตว์ในอดีตชาติได้บำเพ็ญบารมีด้วยการให้ทานโดยไม่หวังผลตอบแทนทางโลก เช่น การถวายอาหารและการสละชีวิตเพื่อช่วยผู้อื่น เพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
ข้อคิด: การให้ทานและการเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข เป็นการฝึกฝนให้ใจมีความเมตตาและอิสระจากความต้องการส่วนตัว ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการบรรลุความรู้สูงสุด
- **สังฆพราหมณจริยา:** พระโพธิสัตว์ในฐานะสังฆพราหมณ์ได้ถวายของมีค่าแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า เพื่อแสดงความเคารพและปรารถนาความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติธรรม
ข้อคิด: ความละเอียดอ่อนและการเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นการบ่มเพาะความเคารพในธรรม และนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมในตัวเอง
- **กुरुธรรมจริยา:** พระเจ้าอรหันต์ได้แสดงถึงความเสียสละโดยการให้ช้างมงคลแม้จะได้รับความคัดค้านจากประชาชน
ข้อคิด: การเสียสละเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดแม้ต้องเผชิญกับความยากลำบากหรือการคัดค้าน เป็นสัญลักษณ์ของความมุ่งมั่นและความกล้าหาญในการทำความดี
- **มหาสุทฺถสนจริยา:** พระเจ้ามหาสุทฺถสนะประกาศให้ทานทุกวันโดยไม่มีความคาดหวังอื่นใดนอกจากพระโพธิญาณ
ข้อคิด: การให้ทานอย่างสม่ำเสมอและจริงใจโดยไม่มีความคาดหวังเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตาและไม่ยึดติด
- **มหาโควินทจริยา:** มหาโควินทพราหมณ์ถวายมหาทานเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ แม้จะมีทรัพย์มากมายแต่ไม่เก็บรักษา
ข้อคิด: การใช้ทรัพย์เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นโดยไม่ยึดติดเป็นการฝึกฝนความมีสติและการไม่ยึดมั่นในทรัพย์สมบัติ
- **เนมิราชจริยา:** พระเจ้าเนมิราชสร้างศาลาจตุรมุขและให้ทานแก่คนและสัตว์เพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
ข้อคิด: การสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งมนุษย์และสัตว์เป็นการแสดงถึงความเมตตาที่กว้างขวางและการมีจิตใจที่เปิดกว้าง
- **จันทกุมารจริยา:** พระจันทกุมารถวายมหาทานตลอด ๕-๖ วันเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
ข้อคิด: การให้ทานอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดพักแสดงถึงความมุ่งมั่นและความเสียสละเพื่อเป้าหมายที่สูงขึ้น
- **สิริราชจริยา:** พระเจ้าสิริราชบริจาคดวงตาของพระองค์เพื่อบรรลุพระโพธิญาณและได้ดวงตากลับคืนมา
ข้อคิด: การสละสิ่งที่สำคัญในชีวิตเพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมแสดงถึงความมุ่งมั่นที่แท้จริงและความพร้อมในการให้
- **เวสสันตรจริยา:** พระเวสสันดรถวายบุตรและมเหสีเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
ข้อคิด: การสละสิ่งที่รักที่สุดในชีวิตเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละอย่างสูงสุด

- **สสบัณฑิตจริยา:** สสบัณฑิตสละชีวิตของตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ข้อคิด: การสละชีวิตเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นเป็นการแสดงถึงความกล้าหาญและความเมตตา

อันสูงสุด

๒. สิลบารมี

- **มาตุโปสกจริยา:** พญาช้างเลี้ยงมารดาในป่าและไม่ตอบโต้การกระทำที่รุนแรง

ข้อคิด: การรักษาศีลและความสงบแม้ต้องเผชิญกับความยากลำบากเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มี
ความอดทนและไม่โกรธ

- **ภุริทัตตจริยา:** พระภุริทัตตนาคราชรักษาศีลแม้ถูกหมองจับ

ข้อคิด: ความมุ่งมั่นในการรักษาศีลแม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบากแสดงถึงความเด็ดเดี่ยวและ
ความมีศีลธรรม

- **จัมเปยยจริยา:** จัมเปยยกนาคราชรักษาศีลแม้ถูกหมองจับ

ข้อคิด: ความยึดมั่นในศีลแม้เผชิญกับความลำบากเป็นการฝึกจิตใจให้มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ
ธรรม

- **จุฬโฬจริยา:** จุฬโฬปริพาชกอดทนต่อการกระทำที่ไม่เป็นธรรม

ข้อคิด: การอดทนและไม่โกรธแม้ถูกกระทำไม่ยุติธรรมแสดงถึงการควบคุมจิตใจและความ
เข้าใจในธรรมะ

- **มทิสราขจริยา:** พญากระบือไม่โกรธแม้ถูกลิ้งรบกวน

ข้อคิด: การไม่ตอบโต้ความรุนแรงและการรักษาศีลเป็นการฝึกใจให้มีความเมตตาและไม่โกรธ

- **รุรราชจริยา:** พญาเนื้อรุรช่วยชีวิตชายแม้ถูกกระทำไม่ดี

ข้อคิด: การแสดงความเมตตาแม้ต่อคนที่ไม่ดีเป็นการฝึกฝนให้ใจมีความเมตตาและไม่ยึดติด

- **มาตังคจริยา:** ชฎิลมาตังคช่วยพราหมณ์จากคำสาป

ข้อคิด: การไม่ตอบโต้และช่วยเหลือผู้อื่นแม้ได้รับการทำร้ายแสดงถึงความมีศีลและความ
เข้าใจในธรรมะ

- **ธัมมเทวปุตตจริยา:** ธรรมเทพบุตรไม่ตอบโต้แม้ถูกกระทบ

ข้อคิด: การอดทนต่อความไม่ดีและการรักษาศีลเป็นการแสดงถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ
ธรรม

- **ขยทิสจริยา:** พระโอรสของพระเจ้าชัยทศยอมสละชีวิตเพื่อช่วยบิดา

ข้อคิด: การสละชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นแสดงถึงความเสียสละที่สูงส่งและความกล้าหาญ

- **สังขपालจริยา:** สังขपालนาคราชอดทนต่อความเจ็บปวดและไม่โกรธ

ข้อคิด: การอดทนต่อความเจ็บปวดและการรักษาศีลเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตาและ
ไม่โกรธ

๓. เนกขัมมบารมี

- **ยุธัญชยจริยา:** พระยุธัญชยกุมารสละราชสมบัติออกผนวช

ข้อคิด: การละทิ้งความสุขและสิ่งสำคัญเพื่อแสวงหาความรู้สูงสุดแสดงถึงความมุ่งมั่นและ
การทุ่มเท

- **โสมนัสสจริยา:** พระโสมนัสสกุมารออกผนวชหลังจากพ้นจากความโทสะ

ข้อคิด: การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุธรรม

- **อโยธยจริยา:** พระอโยธยราชกุมารออกผนวชเนื่องจากไม่ต้องการราชสมบัติ

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การไม่ยึดติดในสิ่งที่เป็นโลกีย์และการมุ่งเน้นความรู้สูงสุดแสดงถึงคามมีวิสัยทัศน์

- **ภิงสจริยา:** ภิงสพราหมณ์ออกผนวชหลังจากมอบชีวิตให้กับผู้อื่น

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การสละชีวิตเพื่อความรู้สูงสุดและการปฏิบัติธรรมแสดงถึงความเสียสละและความ

- **ปปทจริยา:** พระปปทพราหมณ์ออกผนวชแม้มีทรัพย์สมบัติมากมาย

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การละทิ้งความสุขและสิ่งที่เป็นโลกีย์เพื่อแสวงหาความรู้สูงสุดแสดงถึงความมุ่งมั่นและการทุ่มเท

- **ปัจเจกพุทธรจริยา:** พระปัจเจกพุทธเจ้าออกผนวชเพื่อสละโลกีย์

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การแสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสารแสดงถึงความมุ่งมั่นและความเข้าใจในธรรม

- **สรภจริยา:** พระสรภพราหมณ์ออกผนวชเนื่องจากความพอใจในธรรม

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การมุ่งเน้นในการปฏิบัติธรรมเพื่อความรู้สูงสุดแสดงถึงความมีสติและการทุ่มเท

- **พนมพราหมณ์จริยา:** พระพนมพราหมณ์ออกผนวชหลังจากได้รับประสบการณ์ทางธรรม

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การพัฒนาและการเข้าใจในธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุพระโพธิญาณ

- **สัตตมหาราชจริยา:** พระสัตตมหาราชออกผนวชเนื่องจากความเข้าใจในธรรม

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การมีความเข้าใจในธรรมและการมุ่งมั่นในการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุความหลุดพ้น

- **จุฬโพธิจริยา:** จุฬโพธิราชออกผนวชเพื่อบรรลุความหลุดพ้น

ข้อความมุ่งมั่น
ข้อคิด: การทุ่มเทและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรมเป็นการสร้างพื้นฐานในการบรรลุพระโพธิญาณ

จริยาปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ที่นำเสนอการปฏิบัติที่นำไปสู่การบรรลุพระโพธิญาณผ่านการสละความสุขส่วนตัว การรักษาศีลอย่างเคร่งครัด และการละทิ้งสิ่งที่เป็นโลกีย์เพื่อการแสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ข้อคิดที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องราวเหล่านี้คือการมีความมุ่งมั่นในการทำ ความดี การเสียสละเพื่อผู้อื่น และการมุ่งเน้นในการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุความหลุดพ้นในที่สุด